

Pade *Vujusiћ*

ПОТАРСКЕ
ПРИЧЕ

ПОДГОРИЦА,
1999.

*Ову књигу посвећујем
драгим унучићима:
Тамари, Кристини, Срђану,
Маши, Ивану, Јелени...*

ПРЕДГОВОР

Колико год човјек имао жељу, колико се год трудио, никада није успио да реализује све своје замисли. Ја сам од малена, од мајчина крила, па на овамо, слушао и чуо безброј дивних прича, легенди, анегдота и других казивања, и оних које су засмијавале до суза, и оних других које су застрашујуће дјеловале, да се коса на глави дизала од њих, и што сам их више слушао, све више сам стицао жељу да их запамтим, да их забиљежим, да их отргнем од заборавља. Зато, посебно сам цијенио особе које су знале и лијепо казивале то народно стваралаштво, које се преносило с кољена на кољено, преко којег се изражавала љубав, мржња, туга, веселост, моћ, немоћ, вјера, неvjера, страх, храброст, мудрост, самопоуздање, једном речју осликавао живот човјека.

Зато сам, поодавно, почео да се бавим биљежењем овог народног блага. Нећу рећи много, ако кажем нешто више од три деценије. Нијесам могао заборавити, ако сам негдје чуо причу или легенду, а да је не прибљежим. Нарочито сам „ислеђивао“ старије особе, гдје се мудрост и „крила“, не бих ли сазнао што више казивања из ове области, које су настајале, углавном: на селу, у зимским вечерима, поред пријеклада, уз свитак, кад није било струје, радија и телевизије, међу планинкама и чобанима, гдје је, свакако било оштроумних особа и добрих памтиша.

Много уважених особа ме задужило са својим казивањима, па нијесам у могућности да свима поменем име и кажем хвала по на особ, јер би то био подужи списак имена, а да се не бих о некога огрије-

шио, заједнички ћу им упутити дубоку захвалност за благо које сам, из њиховог памћења преточио у ову књигу.

Нека им не буде замјерено, изузетак ћу, ипак направити према мојој мајци БОЈАНИ, од које сам и највише чуо ових казивања, за која сам се трудио да их отргнем од заборава. Причала ми је она: о змајевима, о вилама, о вукодлакама, о вјештицама, Меденом гувну и Вилиним водама, о мађијама и којеквким прикојасама, о злим и пакосним људима, лошој браћи и слабим комшијама, и ко зна о чему још не. Јер много тога је она чула и запамтила у својих осам и по деценија колико је часно живјела. Све сам ја то слушао и „упијао“ и последња прича коју ми је испричала уочи самртне уре, била је „Седам пупољака“.

Знам да нијесам учинио много на „отимању“ од заборава овог народног блага, да је ово само кап воде у мору, али боље и оволико но да буде и ово похрањено као и много тога што су памтише однијели са собом у неповрат. Па, што би наш народ рекао: „Боље ишта, него ништа“.

Надам се да ми неће бити замјерено што сам био „шкрт“ са ових неколико десетина наслова ових прича и легенди, јер за сада сам толико био у могућности да понудим. Да ли ћемо, касније бити у могућности га листу наслова проширимо, видјећемо. Али, чињеница је, нијесам успио да реализујем све своје замисли. Остајем дужан сам себи.

А у т о р

КАД КРВ ПРОВРИ

Није баш тако давно било, када је владало вјеровање, да, кад човјек човјека убије, из освете или користољубља, да је родбина убијеног „хватала“ крв, од убијеног, у неку посуду, обично у ћуп (земљани) и чувала на одређено мјесто, које је било доступно оку, ради контроле, да ли крв „мирује“, или је, можда „проврела“. Јер, док год би крв „мировала“ и сродници убијеног би били мирни, а када би крв у ћупу „проврела“, то је био знак да је дошло вријеме за освету. Тада би најближи сродници: отац, браћа или неко од родбине, констатовали да је крв „проврела“ и да је дошао земан за освету. Тада су се и страсти код родбине убијеног будиле за осветом и тај чин морао је бити извршен.

Но, исти поступак се дешавао и када породица убице „хвата“ крв од жртве и чува је, уз контролу, да ли ће „проврети“ и на основу тога оцјењивали, да ли ће доћи до освете. И када би се то десило, да проври остављена крв, породица убице би се, под хитно паковала и селила у непознатом правцу, ради скривања од освете.

Познат је један такав случај који се десио не много давно у једном селу које је припадало тада Доњем Колашину, а налазило се у подножју Сињавине. У засеоку тога села званом Фрбе, живјела је једна врло угледна и добростојећа породица, која се, углавном бавила сточарством. Кроз то село, и поред куће ове породице водио је пут према Сињавини и даље преко планине, према Никшићу, Херцеговини, којим су, врло често, пролазили трговци из Санџака и Метохије и преносили робу за своје муштерије, које су имали на подручју Никшића, Херцеговине, па и Дубровника.

Једном приликом, тим путем, наиђе и један врло угледни трговац - Турчин из Метохије, негдје из околине Вучитрна, који је био пошао према Никшићу. Но, како је

дан био на измаку, Турчин оцијени да, за дана, не може прећи планину и ријеши да законачи у овом селу, па да пут настави сјутра-дан. Но како је и прије пролазио овим путем, знао је и за ову кућу која се налазила на врх села, на Фрбама. Ријеши да законачи баш у тој кући. Као што реко-смо, газда ове куће гдје је трговац ријешио да обави конак, имао је и добре псе-овчаре, и када је непознаник прилазио кући, пси, када су га видјели, откину се из верига, и појуре према долазнику. Турчин се уплаши од паса, извади „малу пушку“ кубуру коју је имао за појасом, пуца у псе и убије их. Уз то, унако доста љут и испрепадан, добро испсује газду и укућане му, називајући их влашким крмцима и разним другим погрдама. Домаћину и синовима му, није било свеједно трпјети такве увреде и понизавања од Турчина, а уз то, није им било ни свеједно што им је побио псе-овчаре. Али, ипак су се уздржали, да одмах не реагују. Поред свега тога мусафира су примили на конак и стимали га, као да се ништа није десило, и ако му, у „себе“ нијесу опростили. Али су се, били одлучили да му се освете, да га убију. Чим је мусафир вечерао и легао да спава, они га убију и леш закопају. Но домаћинова мајка, која је била поодмакла годинама, знајући и за „крв и освету“, узме ћуп и поднесе га под рану убијенога и „ухвати“ крв остави је тамо гдје је могла свакодневно да је контролише хоће ли проврети.

И, тако, пролазили су дани, и таман, када су убице, такорећи и заборавиле на „крв“, једно јутро баба закука изнад ћупа: „А, синови зијан ви био, ево је крв „проврела“. Товари-те и пртљајте главом без обзира, освета је готова“. Богами, отац и синови му, немадни куј и камо, но спреми коње и потовари што се могло понијети и крени да бјеже. Уз то, у антрешел потовари и некакве кокошке и пијевца и упути се преко Санџака, према Сјеници и Тутину. Ни сами нијесу знали куда иду и гдје ће се зауставити, али су бестрагали само да су што даље од мјеста злочина.

Колико су путовали, не зна се, али се зна, када су били негдје око Србијанске границе, тамо око Пештера, сморени од пута и страха од освете, мало се, међусобно и поречкају, да ли да ту отоваре и остану, или да иду даље. Тако, отац са

два сина остане ту да не лута даље, а троица браће наставе путовање преко Метохије. Када су били негдје око Вучитрна, дан је био на измаку, а ни они нијесу више имали снаге да путују без одмора. Ријеше да ту законаче. И док су они одлучивали шта да раде, запјева им и пијевац из антрешешља. То њима добро дође, по оном народном вјеровању: „Ђе пијевац запјева, ту се омећани (кућари)“. И, када су отоварили коње, примијете, да, недалеко од њих, из једног гаја, извија се прамен дима. Одлуче да пођу тамо, да виде, ко тамо живи и да ли ће им „тај“ дозволити да ту законаче. Па, у правцу оног дима упуте се сва три брата. Када су пришли близу гаја, примијете да се у том гају налази велики чардак, дођу код чардака, јаве се домаћину. Кажу му да су доселили и питају га да ли, ту, смију осјести. Турчин, домаћин, прими их врло љубазно, чак их позове и у чардак да их стима. Уђу они у чардак посиједају на столоваче и започну тефериц: ко су, окле су, ђе су попртљали и томе слично. Но на њихову несрећу, најстари им брат за појасом је носио „малу пушку“, коју је скинуо са убијеног Турчина-мусафира, која је имала посрмљене корице са угравираним сребрним иницијалима власника. И док је газда теферицио са мусафирима, мајка му, која је кувала каву мусафирима у другој одаји, кроз неки отвор провиривала је и меркалс дошљаке. Гледајући их, примијетила је овом, за појасом „малу пушку“ и препознала је да је то пушка њеног старјешине који је пошао на пут са којег се није вратио. Узнемири се була и зовне сина, замоли га да пита Влаа оће ли му дати пушку да је донесе „нани“ да је погледа?

Пијући и каву, Турчин-домаћин ће, уз осмех рећи и мусафиру: „Вала, Влаше, видим да имаш лијепу пушку, машала. Оћаш ли ми је дати да је померачим“? Овај, не слутећи да ће од те исте пушке погинути, не размишљајући, одговори: „Оћу, вала беже, и извади је иза појаса и пружи му је“. Турчин је мало разгледа, и као, диви јој се како је лијепа, па ће рећи: „Вала је лијепа, и пре машала, само да је покажем „нани“ да је види, јер и она воли да види лијепо оружје“. Чим је показао мајци, она је одмах препозна и каже му да је то пушка његовог баба и

покаже му на два сребрена слова-иницијала (монограма) његовога оца.

Када се Турчин врати од нане, већ намргођен, са осветничким изгледом, без оног гостопримног израза лица, презирући и мусафире, не дајући им оружје, завиче: „Е, Власи!, дошли сте на право мјесто. Сада ће мо други диван да почнемо. Ово је пушка мога баба, који је пошао на пут са којег се није вратио. Сад да ми кажете: шта је било с њим и гдје сте га убили? Ако кажете истину, ја ћу, ипак бити чоек". Кад дошљаци виде злу прилику и да избјега нема, но да морају казати о судбини убијеног Турчина-трговца, богоми испричају му све потанко од почетка до краја. Кад их син убијеног Турчина саслуша, држећи пушку у рукама, саопшти им: „Е, Алах је хтио да ми крвник дође у руке. Ја оца морам осветити. Ви тројица одлучите који ће од вас дати крв за крв. Остала двојица и остала ваша чељад, могу, слободно остати да живе на мој беглук, да им ни длака с главе неће фалити. Моја се ријеч мора поштовати. Бабо, данас мора бити освећен!"

Кад дошљаци (убице) чуну ултиматум, немадни ни куј и камо, но ће најстарији брат, за чијем појасу је била „мала пушка", устани и завичи: „Е, беже, ја сам ти крвник и да мене није било ми ти, данас не би били у рукама. Но ако ћеш одржати ријеч, да ми браћу и осталу чељад нећеш зловљати, нека ти је моја крв проста".

Турчин, из исте оне пушке (очине) опали и убиј најстаријег брата. Са оним другим двоицом пође ка фамилијама им, и одмах им оцијепи вишу половину беглука (имања) и дадне им да се ту слободно кућаре. Чак им још помогни да подигну сувоте за становање.

Прича се, да је на том мијесту до прије Другог свјетског рата, већ било формирано близу педесетак породица и да су и данас бројни, и да и дан, дањи, не заборављају на „плочу" са које су побјегли од „крви", али нијесу избјегли и освету.

Од овог Турчина - сина убијеног трговца, кажу, нико није остао, тако да су досељеници запосјели читав беглук.

Дакле, крв је проврела, света је извршена.

Злочин се кад-тад плаћа.

МАЊОВА КОСА

Мањо Јоветин стално је држао косу објешену о клин на доксату. Чим би прекосио, косу би вратио на одређено мјесто. Једнога љета, пошто је завршио са косидбом, по обичају, косу је вратио одакле је и узео. Но када је дошло вријеме за косидбу отаве, Мањо гна за косу, да је откује и припреми за сјутра-дан, кад оћеш, нема косе. Ђе је, шта је, нико од чељади не зна да каже. Шта сад може, нема, нема. О нестанку косе никоме није причао, а и чељадима је запретио да несмију никоме причати. Пође код једног комшије, посуди косу и покоси отаву. Након неколико дана, била неђеља и људи се окупили да мало одморе и проћаскају. Кад је бануо Мањо на тај скуп, један ће од присутних запитати: „Боготи, Мањо, видим да си покосио отаву, но ће нађе косу“? „Јесам, јесам, покосио сам отаву, али туђом косом, а нашао сам и моју, и овога ми - и дохвати се за брк, у колико ми коса ујутру не осване на ону чивију одкле си је и однио, цијеломе селу ћу казати да си је укро, па сад виђи шта ћеш радити“ одговори му Мањо. Кад је сјутра-дан устао, коса је висила ће је и била - на клини у доксату.

Мањо је свакоме причао како је нашао лопова, али му није име помињао, и ако се од села не може ништа сакрити.

ЗНАЛА ЗА ЈАДАЦ

Обрен и Малина из Јаворове долине, имали су једног сина лијепог ко горска вила. Колико је био лијеп звали су га Јоргован. Они живјели добро. Имали су што се оно вели и птичјега млијека, па су сину-јединцу већели ко зеници ока и држали га ко мало воде на длану. Њему није ништа смјело фалити. А, кад је припрнуо, да је што његовом руком привриједио, недај боже, колико да се то није ваљало. А, он, онако лијеп и горостасан, да простиш, ону „работу“ у шаке па по селу. Ада, биро ђевојака ко гњилих крушака - ову оћу, ову нећу. И није било ђевојке која би му манисала. И, тако, акај тамо, акај овамо, једва су га наћерали и на силу нагнали да се ожени.

Довели му неку, богоми једну промигушу његовога типа, која није била много изостала иза њега по учтивости, и тако га савише кући. Богоми, убрзо их посуше ђеца, ада свако ко анћели, а нијесу се ни имали на кога турити а да не буду лијепа. Нарочито што су имали једну шћер, није се знало шта је од чега код ње љепше. Викали су у народу: „Вала ако што оде од очи, е богоми ће ова унука Обренова „завршити“ тамо“. Но, као по трагу, она се зацопа у једног фркунчића из села, који, исто као и она, бијаше лијеп да се два ока немогагу од њега одвојити. И, тако зацопано једно у друго да је цијело село знало и о њиховој љубави звонило на сва звона да оће да побудале једно за другим од велике љубави. За ту шћерину љубав сазнао јој и отац Јоргован и никако му није било по вољи што му шћер воли тога момка и радио је на све начине да им то батали. Али, све је било у цаба - шћер оће па оће. Кад је он видио да његови савјети и одвраћања не помажу, почне јој и пријетити да ће је „пресјећи“, ако га не послуша. Кад шћер види да отац не попушта, приђе поред оца и клекне: „Вала оче, послушаћу

те, али под условом да ми кажеш разлог зашто ми браниш? Ако ми не кажеш, или ћу њега, или црну земљу". Отац када чуне шћерин ултиматум, немадни куд-камо но јој реци да јој он брани зато што је тај момак његов ванбрачни син, те им се не ваља узети е су браћа по њему (оцу). Кад му шћер чуне за то, охлади се као да га никада није ни виђала, а не вољела.

Буде јој мајци за чудо шта то би са шћерком да одједном одскочи од момка, којег је, не само она, него и мајка вољела, па ће запитати шћер: ко је од те љубави одврати? Шћер, кад немадни куј и камо, испричај мајци шта јој је отац испричао у повјерењу. Кад јој мајка чуни за то, насмије се из свега гласа и завиче: „Кажу ти, Јорговану, да, ако је тај момак његов син, ти нијеси његова шћер, и да вам се, ради тога својства слободно ваља узети". И тако шћерина заљубљеност открије родитељску невјерност у браку.

Шта је даље било, не знам, без да те лажем.

БРЗИНЕ

Био један директор задруге у Мојковцу који се није много разумио у возила и вожњу. Једног дана нареди возачу који се звао Мандало, да се спреми да иду на пут ради набавке робе. „Мандало“, кад буде спреман за пут, позове директора и они крену старим, макадамским путем према Бијелом Пољу. Кад су били уз Стевановац, због успона, возач успори вожњу и почне да мијења брзине, прилагођавајући их терену. А тако једном, други пут, трећи, мјењач крчи а возило, наравно због педенце, кретало се све спорије.

Досади директору та спорост возила и крчање мјењача, па ће доста повишеним тоном викнути возачу: „Шта то радиш, Мандало, побогу, како то возиш“?

Возач му одговори: „Па, друже директоре, видиш да мијењам брзине“?

А директор ће још љуће: „А што тога ђавола нијеси измијењао у Мојковцу, но сад губимо вријеме и немој да ти се то убудуће деси, да крећеш неисправан на пут“. И више није са возачем проговорио док су се вратили са путовања.

ГЛОГОВ КОЛАЦ

Бијаше се удала Симона Саграилова, за некога Ђуба Буљова из Горње Присоје. Удала се и у почетку све лијепо било. Но, кад ђаво ође, Ђубо се разболи од болести без лијека, од јевтике. Боловао он, богоми подуже, ко кад га је таква болешчина спомпала. Испила га. Можда су и чини биле на њега, те му ни траве нијесу могле помоћи. Борио се он, али није могао да одоли, но умри. Умри, вала ко да га никад није ни било. Окупи се народ из цијеле Присоје. Жао га било свакоме. Млад још био, а уз то, са Симоном исковиљао пешесторо свочади, да једно друго не би могли ни из ватре извадити. Жао га покајницима. Ко ће сада ђеци дати цевапа, разговарају. Шта ће но да расту најамници за село. Симона још млада и јака. Богоми и лијепа била.

И, тако, не прођи много пошто су покојнога Ђуба, не било му тешко, укопали, кад једну ној, одмах по великим вечерама, тек што је пилеж ђеце била полијегала и свитак угасила, на врата од оцака неко: куц, куц, куц. Три пута, па опет. Симона се окрени око себе. Кад, опет: куц, куц, куц. Види она да неко јесте, али шта ће у ови вакат ноћи, пита се? Ови на врата стално куца. Не оступа. Она гна к вратима: ко је? Оно, јави се мушки глас: „Ево, ја сам, Ђубо, отвори“. Кад чуни његов глас, Симони, само што није фрљила памет. Припитни га, опет да види је ли Ђубо или јој се причиња. „Ја сам, ја сам, не бој се, отвори“, понови он. Немадни куј камо, но богоми отвори. Онако у мраку не може да га препозна, а по гласу заклела би се да је он. „Откуд ти“, онако у страху и зачуђено га припитни. „Вала, ја дошо да видим ђецу и тебе, ужелио сам вам се“. Она да упали свитак, а он кип за руку. Не дадни јој. Она да пробуди ђецу, он јој не дадни ни то. Но са Симоном па на штуру. Навали ко „покојник“. Тек се он скини, Симона види ко је. Али, сад не

бива. Била му га работа. Тај је, послѣје почесто долазио, али увијек пошто ђеца полијежу и пошто се свитак угаси, а и увијек прије првијег пијеваца. И Симона на њега навикла, баш ко на покојног Ђуба.

Не прођи много, а Симона остани ђетиња. Свијет ко свијет, одмах то виђи. А што очи виде то и село зна. Пронеси се прича да је ђетиња. А чије јој је, а ским је - почни свијет нагађати. С ким је не знамо а да јесте знамо. Трбух не да сакрити. Ено га до зуба. Сазнај Ђубови да им је сна самдруга. Нос осјечен. Ђе су сироти, ту сада и срамотни. Те свекар са синовима те код Симоне. Ршум на њу. Казуј кујо, чије ти је? Казуј ко се усудио да и мртвом Ђубу образ узме, да нам остане укор на ову ђецу докле су жива.

Виђи и Симона злу прилику и почни причати како је „покојни“ Ђубо први пут дошо, како му је она отворила врата, како је послѣје долазио, како јој није дао да буди ђецу, како ни свитак није дао да се упали и шта је са њом радио. Ама све, да би јој се на сваку уђивот заклео.

Згледај се свекар са синовима. Је ли могуће да његов Ђубо долази? Је ли могуће да се повампирео? Е, то им пада теже и од његове смрти. И док се свекар са синовима пренеражава, син му Микоња једини на све то не реагује. Зна он ко је „вампир“. Шта да чине. Ако се неко повампире, мора се глоговим колцем пробости да се не би више појављивао. Глогов колац је лако нађи, но ко ће, јадника чекати и ко од њих има срца да га прободу. Тешко им да теже бити не може. Али, ајд, морају и ради свога и ради јадникова образа. Почни да се договарају: ко ће га чекати и ко има срца да га убоде глоговашем. Отац не може. Жао му га, ко био му најстарији син, гром га и мртва убио, као што га је. Браћа, ко браћа. Вољели га, жао им га. Ада још ни короте нијесу скинули за њим, а ето, морају да га кољем пробадају.

Виђи и Симона да су се свекар и ђевери нашли у муци, па ће: „Е, ако ће те ми дозволити, ја биг нешто рекла“. „Реци вала, снао, ово зло и мука је и твоја колико и наша. Знаш да ти је тешко ако не и теже но нама“ - рећи ће свекар. „Е, ја биг рекла, нека колац посијече бабо. Колац нек

донесе злато Зекоје, а вампира нека чека брато Микоња. Ђевери Срећко и Нећко још су млади њих биг чувала да се не престраве. Е, вампир је вампир, па ако је и брат. Чула сам да онај што посијече колац не ваља да га и донесе, као онај што га донесе да са њим боде вампира". „Е, снао широки траг од тебе остао па кад се и за камен доватила бог ти помого. Е мате ми велику муку са срца. Како си рекла, нека тако и буде" завичи јој свекар.

Договори се они да мичу љагу са снахина и својега образа. Она им обећај да ће иг одмах обавијестити када покојник опет буде дошо. И тако све утаначи.

Прођи неколико ноћи, А Симона право код свекра: „Бабо, онај несретњик је синој опет долазио, а сјутра вече ће опет, тако је реко". Нека брато Микоња дође, али сам". Чуј то свекар, па поново окупи синове и кажи им шта му је Симона рекла. Те ти они, као што су се и договорили. Али када је Микоња узео колац и отишо да чека вампира - брата Ђуба, отац и остала браћа, жао им брата Ђуба, ужељели му се, па се натура за њим да Ђуба још једном виде. Дођи тамо, кад од брата Ђубе и вампира ни трага, ни гласа. Ђевер Микоња и сна Симона ућеремонили па работају ли работају. Кад то виђи отац са осталим синовима, суноврат, натраг, још црњег и срца и образа. Ни ко јадни, ни ко жалосни од њих. Кад дођи кући, а мајка ће: „Буљо, прободосте ли онога мрча, мрчила му се мајка"? „Не, жено, но се сакрио Симони међу ноге, па Микоња оста да га тражи. Али му глогов колац неће требати".

Кад свани Симона опет право код свекра: „Вала, бабо, онај синоћ опет дође и сврата право на мене. Ко осјетио да му је последње, а ђевер - Микоња, ко муња небеска, а на њега. И онда се он сакриј, а ђевер, тражи, тражи, а да, једва га натотали. И, бабо, не бој се више неће долазити".

„Знам, снао да Ђубо неће више долазити, но се бојим да се и Микоња не повампире, па не знам ко би тада њега тражио" одговори јој свекар.

БАКА ВЈЕШТИЦА

Имала једна Затарка сина који јој је завршио високе школе, запослио се и оженио. Сна никада није долазила на виђење код свекрве. Увијек је надила неки изговор: час овај, час онај, тако да је и унучић припрнуо, а да га бака није виђела. Једном бака ријеши да посјети и упозна снаху, кад неће она њу, а посебно је жеља вукла да види унучића. Спреми се, узме неке поклоне, заметне торбу и „запуца“ право код сина и снаје. Кад је дошла, сина није нашла на стану, а снаха је доста „кисјело“ срела. Баба је, углавном, са унуком теферицала. Једном ће је унук запитати: „Је ли, бре, бако, како се постаје вјештица“? „У, анђели с тобом, сине, шта ти то пада на ум. Ух, пасје им сириште преко зуба, откуда ја то знам“? „Па, бабо бре, како си ти постала вјештица“ опет ће унучић. „Па, ко ти је то казо, синко мој, да је твоја бака вјештица, анђели самном“? „Па, кева каже да си ти вјештица и да због тога није смела да долази код тебе у госте, нити да мене пусти, и каже да ти умеш да сисаш крв“ на то ће унучић. Види сирота баба да је ђаво понио шалу и да код снаје нема љеба за њу. Покупи оне тадаке што је донијела, заметне пртљак па преко врата, не рекавши ни „довиђења“, нити се са снахом поздравила, нити је чекала сина да јој дође. Никада се више нијесу виђели. Са том „раном“ је старица и у гроб пошла. Бар тако се у народу прича.

ВИЂЕЛИ СУ ГА

У не баш тако давну прошлост, сматрало се изузетном храброшћу, па и моралним чином, поћи у друго село, поготову ако је то село било на територији „преко границе“, на турском подручју, а богоми не само на турској територији, него на подручју другог братства и племена, плијенити га, опљачкати. Ти загони вршени су врло често и то обично под заштитом мрака (по ноћи). На удару тог витештва, у највише случајева био је мал: овце, волови, краве, коњи, пчеле, а бивали су врло чести упади у куће, гдје су с јесени, понајвише арани тавани (месо, жито, и сл.), а знали су, ткаљама однијети „навијене“ натре с пређом, а не што друго да не би однијели. Било је присутно код људи тога доба да кажу: „Што је корисно, није ни срамотно, нарочито ако се радило о имовини, непријатељској. Напросто, владало је натлаисавање међу многим људима, а много често и жене су им бивале прави такмаци у упадима у туђе куће и туђа села и по количини плијена, ко ће више плијена однијети и бољу зимницу објезбедити фамилији. Тако понашање нарочито је запамћено у пограничном дијелу између Црне Горе и Турске, у Потарју. Знали су се поједини људи и по неђељу дана одметнути у „ајоше“, одити од села до села и вршити „уходе“ мјеста и људи гдје ће наићи и на најбољи плијен и најбезбедније место за извршење тог чина. И то, увијек са одлуком: „Не врати се, нипошто „празне руке“. Истина је и то да су и људи из подручија која су бивала на удару напада, увијек били на опрезу и спремни да бране и одбране свој иметак, те је у доста случајева, многи напасник покушаја крађе или пленидбе чак и главом платио.

Тако су, прича се, и непосредној близини границе према Турској, у Потарју, живјела и једна породица, у којој старјешина домаћинства био врло поштен човек, који, ни-

када није ни покушао да плијени чији мал или што украде, док му је брат рођени, свакодневно био ангажован да нешто украде или плијени од „сусједа“ из преко границе. Укућанима овог поштеног сметало је то што њихов домаћин неће да иде у крађу као им стриц да плијени туђу имовину, и то су му све „набијали“ на нос, корећ и га: „Те, ти само лежиш, те нећеш, није да скокнеш до тог или тог мјеста да нешто зачабулиш, да доведеш вола, брава, нешто друго, као стрико Јоксим, али, за то, њему не фали ни меса, ни сира ни скопуша, па ни меда, а ми стално „тучемо“ суву гуку качамака, а уз то немамо од чега ни прељеврзити опанке на ноге но сијевамо боси ко анатемњаци. Уз, то, када би год Јоксим дошао из ајдучије они су га обавезно морали видјети, и одмах брату му то набити на нос и проврсти кроз уши. Домаћин би на то одговорио „Ако, ако, значи и нијесу га виђели“. То се понављало врло често, да му брат иде у пљачку и никада се не врати „празне руке“, нити се кад десило да га братовљева фамилија није видјела кад је долазио из ајдучије. Домаћин им је увијек одговарао истим одговором: „Нијесу га још виђели. Кад га буду виђели, доћи ће празних руку и мртве главе“.

Кад, шта ће ти бити, једно јутро, брата му, неколицина ортака носе мртва. Види то жена му, утрчи у кућу, и с прага завиче: „Ене дјевера носе мртва“. Кад му брат то чуње, скочи из постеље, истрчи на врата, и кад се увјери да је истина што је жена рекла, врати се у кућу ни да рече „куку“, но само понови оно што је стално говорио када су му казивали шта води или носи из пљачке. „Значи, виђели су га“, и врати се у кућу и сједе на столовачу. Од тада остала је у народу изрека, за онога што би урадио нешто непоштено а не би био одмах ухваћен на дјелу „Нијесу га виђели, и неће дуго, видјеће га“. А ко би извукао „дебљи крај“ у каквим нечасним радњама рекло би се: „Виђели су га“.

ЂЕВОЈКЕ - УТВАРЕ

Живјела једна старица подалеко од села, у једној до-трајалој колиби, у званој Јаворовој долини. Била је остарала и изнемогла, тек толико да је била жива душа. Мало ко је посјећивао, јер од рода није имала никога. За дана би се затворила у колибу, сјеђела крај упрета на којем су, врло брзо, сагоријевали суварци дрва, које би, преко дана, сакупљала по оближњој шуми, за конак. И тако, из ноћи у ноћ. Кад једну ноћ, на вратима, која се сама отворе, појаве се двије ђевојке. Танке, високе, дугих плетеница, лијепе ко упис. Стрекне старица када их види, не познаје их, запита се: откуд оне сад, кад туда нема никаквога пута да одкуд наиђу? Највише је запрепасти: како су се врата могла сама отворити, кад је она, њеним рукама затворила кључаоницу. Тако, гледала она њих, гледале оне њу и смијале се. Затим јој приђу, почну је миловати, чешљати јој косу и сплетати плетенице, да би је, напослетку скинуле голу и почеле је посипати ледном водом. Кад би кренуле да иду, запријетиле би јој, да отоле несмије никуд ићи, нити коме причати да су оне долазиле и шта су радиле. Уплашена старица, ни жива, ни мртва, од страха је морала слушати шта су јој наредиле „лијепе ђевојке“. И, једну ноћ, причала је касније, кад су ове ђевојке-утваре отишле, она, од великог стра, заспе и на сну јој дође једна жена-својта и рече јој: „Е, моја кукавице. Ја све знам ко код тебе долази и шта се с тобом дешава. Но да ти се то не би више десило. Отиди, доље код оне куће што је била твоја, испењи се на таван и у оном старом одијелу твога чоека (рекне га по имену), наћи ћеш кутију дуванску, узми је, а више врата од тавана, за ону десну сурогу има нож-црносапац, узми га и донеси овђе. Кутију, којој је поклопац од тисовине, стави под поглавач, а нож забоди

крај пријеклада и небој се, никад више ти оне нечисти неће долазити".

Богоми, старица, чим се свани, право бившој кући, све нађи ње јој је ова својта рекла. Донеси и постави на речено мјесто. Кад не прођи двије-три ноћи, кад око колибе урнебес и смијање, али на врата не покушава нико. Тако мало, па ће нека од њих завикати: „Вала, да те (по имену) та и та, не спаси са том кутијом што ти је под поглавач, и ножем из крај пријеклада, у нашим рукама би ти душа испала". Од тада, причаше сирота старица, нијесу јој више долазиле њевојке-утваре. Послије тога живјела је старица још десетак година, али увијек у великоме страху. Је ли ме ово слагала, или не - неznam, а богами јој је бастало, небило јој тешко.

ВОДА ДОНИЈЕЛА, ВОДА ОДНИЈЕЛА

Извесни Мргуд био је добар радник. Шћело му се у све што је замислио да ради. Посади он велику башчу, шљиве добро рађале, он пекао ракију, а у њу још долијевао воду и опет је скупо продавао. Имао је толику зараду, да није знао шта ће да ради са парама, но је ишо код оце да му да савјет шта сњима да ради. Оде он код оце, исприча му све потанко, како и од чега је заимо. Отвори оца књигу и тобоже прочита: „Дина ми, овђе, у књигу пише, да за паре које добијеш од ракије, купујеш земљу око воде“. Послуша га он и купи огромну површину зеље - подводница и лука, које је вода плавила. Послије неколико година, кад је он већ постао власник свих приводних имања у селу, надођу поплаве и све оне луке и подводнице однесу, тако да остане само го камен. Закука он за имовином што му је вода однијела, па од муке, опет трк код оце. Исприча му шта га је снашло. Оца ће, опет отворити књигу и тамо као да прочита: „Дина ми, Влаше, овђе пише трпи што те снашло, вода донијела, вода однијела“.

ДОМИШЉАН

Један шумар у Мојковцу, био распоређан на реону далеко од мјеста живљења. Није се, бог зна како показао код грађана на реону који је покривао, па му није ни гостопримство указивано од грађана. Нијесу се грађани много трудили да га угосте, а још мање да га позову на ручак или вечеру. То ја условило, да је несимпатични шумар био често гладан. Почне он размишљати: како да се храни, а по својој прилици био је шкрт да би негдје платио дибигени оброк. Присјети се он, па купи неколико кесица готових јела „јухе“ и стави их у торбицу, поред шумарског чекића и гдје је год дошао, а ње је предпостављао да ће бити добар ручак, или би га неко, случајно позвао да сврати на кафу, он би се, последије краћег разговора, обратио домаћици са ријечима: „Види, молим те, нешто сам огладнио, па да ми оћеш „подгријати“ ову супу и пружао би јој кесицу. Но, последије таквог геста, свака је домаћица, наравно, одбијала да му спрема оброк од његове „јухе“, већ би му спремила ручак од својих артикала, говорећи му: „Не, недо Бог, да ти ми спремамо ручак из твоје торбе, код пуне куће свега. То би за нас била срамота“. И тако је, домишљан - шумар, сваки дан, данас код једног, сјутра код другог домаћина, са истом кесом „јухе“ и истим триком добијао храну, све док га нијесу „провалили“ и офирали. Спасио се са промјеном реона, али је код народа остало: „Ко шумар са „јухом“.

ДОАКАЛА МУ

Удала се једна ђевојка, зборило се да је била Брђанка, и у домовину нашла само свекра. Но, како је свекар био понављалио годинама и ороноу, сна се није могла замислити. Стално је викала: „Е, да јој се, горској кукавици курталисати њега, била би најсретнија друга на свијету“. Жалила се, на њега свакоме живоме и преклињала Бога да му узме душу. Дође јој мајка и она јој се почне жалити: како свекар неће да умре, да без њега душом дане. „А, шта му дајеш да једе“ упитаће је мајка? „Шта му га ђаволи појели, тамо њему. Шта му год спремим, он то дигне ко међава и од свега се гоји“ одговори шћер. „Е, па знаш од чега би му било зло. Пеци му љеб од ражана брашна и немој га упецати, само нека се тијесто „свати“ и даји му „пријесну“ сурутку, неби ли се надимо, а од ње би мого и пукнути“ савјетовала је мајка. Шћер послуша мајку. Но да видиш врага. Свекар, пошто је био без зуба, како почни јести непечену ражаницу и и пити сурутку, увијек сит и крени му напредак и поправи се да му се глава црвењела ко одрта јова. А, зло ти у дом Виђи сна да јој се свекар помлађује. Те она опет код мајке. Ршум на њу, што јој је рекла да му даје оно од чега се он гоји. Мајка ће опет: „Е, па ти му немој више давати непечен љеб, но га препеци да му се кора с кором састави, он нема зубе и неће га моћи жвакати и ето му погибије. С љебом дај сира тврдога и свратак му је готов. Једино ћеш му тако доакати“. Шћер опет послуша мајку, богоми, не прођи много, љеб препечен, а он без зуба, стално гладан и старац почни да чили. А, так, а ток, а так, а так, не прођи много, старац савиј на зле гране да не може ни преко двије сламке. Не прођи много, старац се, од „голе“ глади разболи и умри. Тако се снаји жеља испунила, уморила је свекра глађу и „доакала“ му а причало се, да јој је, њена сна, истом мјером вратила. За вјеровати је, јер свака мука има осветника.

ИШАО ЈЕ ДАЉЕ

Одмах послѣ рата, врло често су одржаване конференције грађана по селима. Најчешће су, прво раскринкавани они људи који су били на „другој страни” - у четницима, па се тек онда прелазило на расправљање питања од интереса села. Ваљало им је „натрљати нос”, искритиковати их добро и укорити за почињене „грешке”, сторнирати их да буду мањи од макова зрна.

На једном таквом скупу у једном мојковачком селу, поред осталих, на скупу дође и једна партизанка из другог села, да и она дадне страпанцу „грешницима”, и да им скрене пажњу да су изгубили битку. И чим је ушла у просторију у којој се окупио народ, она стави руке на леђа, око паса је имала опасач и на њему левор, разгледа добро скуп, пресече га оштрим погледом и уздуж и попрјекно, па ће завикати: „А, ну. Нека устану они што су ишли до Зиданог моста. Да их видим"! На њен позив устане њих два, три. Она их добро осмотри, погледа с пријекором, па поново пренесе поглед на остале присутне, и угледа Војина Ђетковића, једног од грешника, гдје сједи и није извршио њено наређење, да устане, па ће оштрим и више пријетелим гласом запитати: „А, што ти Војине Ђетковићу, не устанеш, кад ја кажем. А!?” А Војин ће полако, више са иронијом него уважавањем: „Па, Пејка, ти си рекла да устану они који су ишли до Зиданог моста, па се то на мене не односи, јер сам ја ишао још даље, до границе Аустрије, одговори јој Војин”. У сали настане смијех у који се и Пајка и Војин укључе, и више га није прозивала.

ИЗГУБИО ШТО МУ ЈЕ БИЛО НАЈМИЛИЈЕ

Грађани липовске и пољске општине, који су користили пашњаке на Сињавини, сваке године су имали сукоб око коришћења пашњака. Сваке године, прије издига на катуне, морали су договорити услове на који начин да користе то заједничко планинско добро. Одређивали су заједнички дан за издиг, а која страна не би поштовала тај договор, морала је бити кажњена - не би смјела користити „туђи“ дио планине. Због тога, тим дијелом планине постојале су и границе (међаши), па је, врло често, долазило до сукоба, па и физичких обрачуна и плењивања стоке измуђу сукобљених страна.

Једне године „покочкају“ се чобани око граница, па дође до давије и до начелника среза колашинског. Да би тај спор ваљано ријешили, договоре се да, обадвије општине одреде по једну групу виђенијих људи као „Суд добрих људи“, који ће изаћи на лицу мјеста, на Сињавину, извршити увиђај и поставити нове границе. Липовци, за својега представника изаберу бригадира Милоша Меденицу, а Пољани Лазара Томовића, предсједника општине. На одријеђени дан, представници општина, окупе се на речено мјесто. Пошто нијесу хтјели да спор рјешавају „сува грла“, добаве ракије, а уз то и нешто за мезу, па кад су мало „повукли“ и освежили се, Милош Меденица, који је иначе, важио за ауторитет за обадвије стране, устане, мало се прошета, размотри планину, коју је иначе одлично познавао, и, послјије краћег разматрања, окрене се к присутнима и између њих одреди троје-четворо момчади, не тражећи сагласност ни од једне стране, и нареди им ђе треба да поставе мотке (међаше) на граничној линији. Како је Милош наредио тако је и било и остало. Он је био крајње разуман и реалан. И тако, он одреди граничну линију са врха „Гусара“, преко „Ра-

шачких Глава", корита „Дожића", „Јаворове Главе", уз „Мужице", на „Превлаку" и даље. Кад су одређени за „међаше" извршили свој посао, Липовци и Пољани се, уљудно и пријатељски, поздраве и разиђу. Но, Липовци нијесу били сасвин задовољни са границом коју је њихов представник-Милош одредио. Учињело им се да им је том границом одузет дио планине, па кад су били низ Лучку Гору, један од Липоваца ће рећи: „Вала, бригадиру, ми, данас изгубисмо добар дио планине". А Милош ће му се, доста оштро, избрекнути: „Шта изгубисмо, не изгубисмо ништа, за говеди неће паше мањкати, а ја сам изгубио „врсника" што ми је био милији од свих планина свијета, па не кукам, а не да кукам за планинчином што је промијенила хиљаде господара којекаве вјере, и да се свађам с пријатељима ће ће чија шаруља пасти на Сињавини. Кад је Милош то изговорио, сви присутни су се грохотом насмијали, и рекли: „тако је бригадиру", и продужили пут ка Липову. И те „међе" што их је Милош поставио, су и данас граница између ове двије општине, премда се поодавно и не потенцирају, али Милошево међашење и духовитост, врло често помиње.

ВАСОВА ПУШКА НЕ ПУЦА НА СВЕЗАНОГ ЧОВЈЕКА

Живи је у Пољима (Колашинским) врло угледан племеник и врло храбри црногорски ратник Васо Балтић.

У току другог свјетског рата, један му син звани Никола, који је био у активној војсци Краљевине Југославије, био је политички неподобан у очима КПЈ, па је као „краљевац“ осумњичен и осуђен на ликвидирање од стране партизана.

Након извјесног времена, након сумњичења, Никола је са још једном групом истомишљеника и ликвидиран по директиви Партије.

Не дуго послје ликвидирања на подручју Поља завладали су четници. Успјели су да заробе групу партизана за које се сумњало да су учествовали у хватању и ликвидирању групе неистомишљеника око Николе Балтића и у њиховој ликвидацији. Када су их извели на стрелиште војвода Павле Ђуришић, који се лично знао са Николом, да би удовољио Васу за изгубљеног сина, позове га и рече му: „Чича Васо, овђе је твој крвник који ти је убио Николу, ево ти прилика да га осветиш“. Васо кад то чује, завиче: „Не, војводо, сад га може и моја Вукосава. Васова пушка неће пуцати на свезаног човјека"! Заметне пушку и оде кући и направи гест на који су му, и тада и касније завидјели људи.

Примјер чојства који не треба заборавити.

ИПАК ГА ПОЗДРАВИ

Радио у комбинату у Мојковцу један муслиман из Бијелог Поља, дуго времена. Понајвише се дружио са Кајом Лашићем, јер су обојица вољели по доста да „цугну“. После извесног времена, Бјелопољац напусти Мојковац и врати се у Бијело Поље и не прође много од повратка, умре. Прошло подуже времена, Кајо и заборави на другара по ракији. Једном сађе у Бијело Поље и сретне се са сином свога познаника. Ту се поздраве. Син познаников, бог зна како љубазан према Кају, због тога што се дружио са његовим оцем, позове га у кафану, понапију се толико, да су им очи, обојици засвићеле. Једном ће Кајо: „А, богати, не питам те, како ми је мој добри пријатељ Хајро“? Кад дођеш кући пуно ми га поздрави, е смо их ја и он, доста, без иле попили“. А син ће му: „Богоми је он, преминуо, рахметли, па не знам како ћу га поздравити“. Кајо ће опет: „Знам, знам, да је преминуо, али ми га, ипак поздрави“.

КОПРИВЊАЧА

Довела једна жена, а причало се да је то била морачанка, шћер код доктора у Колашин, да је прегледа, јер јој је шћер била стално „болешљива“, није имала апетит за јелом, „гадило“ јој се и повраћало, а уз то и све је, нешто „отјецала“. Мајка јој није знала да се она ухватила са неким гилиптером, загазила у дубоку љубав, и да је, да простите, затрудњела. Кад је дошла код доктора, пожали му се: како ју је некаква „болешчина“ спомпала „дијете“ на правди бога, и исприча му какве се све промене код ње дешавају. Доктор погледа ђевојку и одмах примијети да је трудна, па ће запитати мајку јој: „А, шта мислиш да јој је“? Мајка ће: „Ако знам, докторе, знао ме јад. Ја мислим да је то копривњача“. „Копривњача, велиш“ припитне је доктор? „Ја мислим да је само то и ништа друго“ одговори му она. Добро, добро, рече јој доктор и узме рецепт и пропише јој „терапију“. Жена, са оним рецептом у апотеку. Узме апотекар рецепт, погледа и види да у рецепту пише „купити наочаре“. Он онај рецепт врати жени и рече јој да је доктор погријешо. Жена са оним рецептом поново код доктора, па још с врата: „Докторе, ти си погријешо, ови рецепт не важи, ово је за наочаре, а мене наочаре не требају“! Доктор ће: „Нијесам ја, жено погријешо, но је погријешила твоја шћер што је затрудњела, а наочаре сам ти прописао да, у будуће разликујеш .урац од копривњаче“.

КОЋА ЛАЗИНА

Са сјеверне стране Штитарице, у подножју брда Вечериновца, налази се мјесто звано Кођа Лазина. Од када и због чега је ово мјесто добило овакво име, није познато, али постоје двије верзије, којој је вјеровати, питање је. Наиме, по првој верзији која каже: ко је год изгубио козе у селу, или су му заноћиле, тражио их је на овој Лазини и увијек их ту наодио. Због чега су козе долазиле баш на овај локалитет, не зна се. Да ли због тога што је ово мјесто склонито од вјетрова, или због паше, јер на овој Лазини има разноврсних трава, а познато је да су козе велики пробиривачи паше - није познато. Друга прича је другачија и везује са привиђањима. Ниме, прича се, да на овој Лазини, у свако доба дана или ноћи, пролазник је могао видјети козе. Са било које стране Лазине да је наишао, пред њим су се појављивале козе, па и с јарадима, које су, наводно „изводиле“ разне козје враголије: скакале и пеле се на задње ноге, хватале једна другу за уво, векетале, јарад би се, веле, по њима пентрала, и тако све док би пролазник, с малом душом умакао овим прикојасама. Уз то, причало се да је пролазницима, нарочито страх задавао јарац, који је био крупан коозимак, великих рогова, дуге косрети, тако што би и он, пресретао пролазнике и пратио их све док би их „прргнао“ преко Сувог потока који протиче поред Лазине са источне стране, мекетајућ и, скачућ и и пењућ и се на задње ноге и јурећ и за пролазницима. Кад би пролазнике „испратио“ враћао би се причали су, на Лазину и куда би се одатле губио није познато. Због ових привиђенија „коза“ овај локалитет није био насељен и ако је по квалитету био један од најљепших у селу, све до краја деветнаестог вијека када је у Штитарицу доселио неки Радосав Божов, који је, када су му испричали да се, ту, привиђају козе и јарчеви, рекао: „Те да

оће долазити по који јарчић, да омастим црносапац, бар бих имао меса". Тада му је, и неки оца рекао: „Коза је ближњи род са проклетима (с ђаволима), ја се ту небих кућарио". Но тај Радосав то није послушао, населио се и пропирио огањ баш на тој Кођој Лазини. И од тада, ту се више нијеју „окупљале" козе ни сеоске ни оне што су се пролазницима привиђале. Мјесто се и данас зове „Кођа Лазина" и на њој живе потомци (пети пас) Радосава Божова.

ЉУБАВ ЈЕ ФУКАРА ИЗМИСЛИЛА

Жалила се два Турчина један другоме, како им ђеца, по сву ноћ, некуд лутају и не долазе кући, и то, веле све због некакве љубави. Како нијесу знали шта то љубав значи, договоре се да иду код хоце, да им он то разавица. Тако и учине. Пођу код њега и испричају му које су их муке нагнале да дођу. Оца, кад иг саслуша, рече им да дођу други дан и шта треба да му донесу, јер ту треба времена да прочита књиге, да види каква је то љубав што им мучи ђецу.

Оду они и после неколико дана, кад им је Оца рекао, опет дођу код оце и опет ко јадни, ко жалосни од њих, и запођену исту причу: „Опет они „шејтани“ по сву ној, некуј бестијају због некакве љубави, но честити Хоцо, у име Алаха, помагај”.

Кад их оца опет саслуша, узме књигу, отвори је, почне зурети у њу, па ће им рећи: „Е, моји невољници, од ове прве, па до задње стране ове књиге, ниђе нема ништа да пише о љубави, но знате ли ви шта је љубав. Ево да ви кажем: „Љубав не постоји, њу је фукара измислила, јер није имала чим да плати „ону работу“ па да би је цабе добила, назвала је то љубав. И, ајте ви кући, кад се они насите, сами ће доћи кући”.

Сиромаси Турци, један за другим те кући и више ђецу нијесу трагали куд им се дијевају, јер нијесу имали пара да им дадну за „ону работу“ што замјењује љубав.

ЖИВ ЈЕ БОГ

Негдје у околини Никшића, Пиве или Дурмитора, живио је један врло угледан племеник. Неки, чак, тврде да је био из братства Мићуновића, али оно што се тамо тврди јесте да је био међу најугледнијим племеницима. Оженио се. Нашао жену „према себе“ - вриједну, радну, високо моралну - по свему која је одговарала њему и његовом дому. У прелијепом браку, о којему се говорило као о узорном, фалила су само мушка дјеца којих није било. Родило се у том дому, причају, неколико дјевојчица, правих љепотица. Али, кућа без мушког наследника, зна се чему је служила, ономе чега су се Црногорци највише бојали.

Но, било како било, шћери стасале, већ постале и на гласу, а и по кући и им га је било, поудале се свака како је која хтјела - све бирајући, добиле и дјецу и у свему срећа била на њиховој страни.

Родитељи им, полако старили, чавили и борили се с бригом: како ће се „носити“ са све већим бременим година, а снага им на измаку. Но, уз то, имали су и позамашно имање, пространо и квалитетно, те су се и зетови, из дана у дан све више интересовали, који дио од имовине ће којога припасти по основу мираза. О томе су почели и на „глас“ да размишљају. Једног дана, окупе ти се зетови код таста, па уз по коју „ракијицу“ започну и о тој бризи да теферице и коментаришу: те како је сада, те како ће бити „сјутра“, те како би било најправилније све то ријешити, па чак и о томе који дио би требало коме од њих (зетова) да припадне и тако редом. Сва та прича ни тасту није годила. Јер, за његовог живота почели имовину да му клапусају, не чекајући ни да он оде на „онај свијет“ но, он је био врло миран и мудар човјек. Све је стрпљиво саслушао, а како му га је било слушати такву причу, то је само он знао. И, кад се зетови

„испуцају” са својим предлозима и жељама, таст ће устати, прошетати кроз кућу и доста срдито викнути: „Е, вала зетови: за мога живота ви нећете вршљати по мојој имовини и побијати међаше. Но се ја надам, ако Бог шћене право, да ће моја имовина остати ономе ко буде остао од мога срца"! Жив је Бог. „А, ви, зетови слободно можете ићи и дома и други пут ми дођите кад вас ја будем звао”.

Зетови кад саслушај таста, подвиј реп па сваки на свој крај. Ни свирећи, ни прдећи. Кад се они разиди, стари призови жену и упитај је: „Чули ти, жено како зетови егленишу о нашој муци”? „Чук, богоми” завичи она. И док су они двоје били у том за њих тужном коментару, бани им једна комшиница, за коју се говорило да може скинути звијезде с неба и да може учинити свакоме шта је њој ћеф - и зло и добро. И како она батиши, старчеви се ушути, а она ко „с коња” шта сте нешто подфренгили, ко да вам није свака на броју”. „Вала, ништа, но ето, е не знамо о чем ћемо причети, е смо се о свему, за ових преко шесет купуса испричали” - одговори јој домаћин.

Комшиница ће, опет: „Знате ли што сам дошла”? „Не богоми, откуд да знамо док нам ти не кажеш” завичи старчеви. „Е, помисли шта сам синој снијевала” почни комшиница своју бесједу. Тек што ме бијаше први сан пренио, као ја се обрела у твој врт, а ти узео некакву лозу и завирујеш је и као да се мислиш оћеш ли је извадити и бацити или оставити. И ја, као прићох, да и ја видим какве су јој жиле и има ли који омладак сиров. Погледај, кад оно један омладак сиров и на њега неколико пупољака тек што не бијаху развили. И нешто сам толко вала - ти, кад би имо млађу жену она би ти, богоми, родила мушко дијете”. Мало још она нешто проеглени и отоле ка кући. Кад она изађи, човјек се окрени к жени: „Чули ти ово, жено”? „Чук, богоми. Но шта јој оно паде на ум, за врат јој се обрнуле. Нашла нас у овим годинама да боду у срце, фиштило у њено, каква је, дабог да”.

Старца, та комшиничина прича заголицај. Почни и сам да размишља би ли га каква узела, не би ли му родила дијете, е се уздо у се и у своју снагу. Сјутра дан кад свани

он се окрени к жени и испричај јој о чему је сву ноћ размишљао, а све због тога да им имање не остане пусто. Жена му одговори, да се она не би љутила кад би бог до да се од те жеље ишта оствари. Богоми се они договори да он пође код једнога не баш далекога комшије, који је имао двије шћери које су мало и посиђеле, не би ли га која узела. Дођи тамо испричај што је дошо, а она старија шћер ињикни, па пут њега, да га прегази, а не да га узме. Отац и мајка јој се шћућули. Цаба им прича кад их она неће ни да чује, а не да их послуша. Но ова млађа шћер била пред кућом и нешто начуни о чему се прича, па се приповрни у кућу и припитај: што је комшија долазио. Кад јој они испричај, а она ће укнути на старију сестру: „Шта ој ти, те да ти је баш лијепо узети онакога чоeka. Ја нијесам од тебе ни грђа ни лошија, а још еј колико млађа па да ме је искуја бигга узела“. Отац је припитни: „Па, били га ти узела и назови је по имену“? Ја, богоми бих. Радије се његова један дан звати ноцијо вијек бити посиђелица овђе код вас“. Отац ти с истих стопа па ка кући просца, и испричај му да би га она млађа објеручке узела и да се он с њом слаже. Старац кад чуни то, са женом право кући и ову ђевојку под руку и право дома. Богоми, не прођи много, невјеста затрудни и ако је младожења имо преко осамдесет да ће двије. И тако, те једно, те друго, треће - све синови, љепоте каквих се није у те крајеве рађало. И још сваки заврши високе школе да им равних није било у те крајеве, па ни у цијелој Црној Гори. И тако напуни кућу мушким главама, а зетове насули за мир.

И данас се прича, да на тој имовини, око којег су се зетови били почели џангати, данас има преко петнаест мушкијех глава, а да је старац срећан и презадовољан умро што му се жеља испунила, и до гроба остао захвалан комшиници која му је испричала и протумачила свој сан, све вичући: „Жив је Бог“.

БЕВЕР МИЛОЊА ЈЕ НА ДИО ЗАПАО

Окупиле се планике на једном катуну на Бјеласици, па ко доконе жене, запођену причу о свему и свачему. Поред осталог понајвише су причале и оговарале своје снаје: како су лијење, како су непослушне, како не знају да поштују старије - нарочито свекра и свекрву, како претуре ногу преко ноге и запале цигару, како ни једну ној неће да пре спавају са фамилијом, но прву ној у пријеко, оће да се дијеле, и тако редом све из мане у ману. Све присутне жене, журиле су да искажу свој бијес према снајама, да их што више оцрне и прикажу као самовољке и тврдоглавке. Па ће, у том приказивању и истицању мана и једна од незадовољница са снахинога краја, рећи: „Е, моје коне (комшинице), какве су ове младе данас. Сачувај ме боже. Оне, каштиганице, не могу виђети, нека свекра и свекрву, но немогу ни ђевера, но кад га виде као да им крв очи залије. Зареже на њега чим га виде. А, ја, кад сам се удала, дошла сам међу пет ђевера и тако сам иг свих вољела, да нијесам ни знала, које је мој јадо, док смо се подијелили, те ме на дио за по ђевер Милоња”.

БОЖИЋ. ЈЕ ЈЕСЕЊИ СВЕТАЦ

Зимио један чобанин овце у планину. Није много знао о календару и свечевима, када, који и у које доба године долази. Знао је толико да, када падне снијег да је зима, а када „избије“ каћуница да је на помолу прољеће и трава. Но, упуте се двојица цигана преко планине и мантилија их нанесе на овог чобанина. Пошто мало попримају са њим, оцијене да му „свака“ није на броју и виде да ће му моћи лако „искућити“ по товар сијена, пабе. Кад су га питали: хоће ли им дати сијена, он им одговори да не може, јер је Божић тек дошо, па ће му фалити сијена. На то ће му један циганин рећи: „Ајде, газда, немој да си циција, Божић дође, зима прође, не бој се, твој котар ће и прељетити“. Кад чобанин то чује, овесели се што је зима на „измаку“ и дадне им те цигани натоваре оба коња од ува, до репа. Кад су цигани поодмакли од котара, зовну чобанина: „Еј, чобанине, еј чобанине!“ Кад им се он одазове, завичу му: „Немој да те ко други превари, да ти узме сијено, е је Божић јесењи светац. Јеси ли чуооо“ - припитају га и изгубе се иза брда, бојећи се да иг не стигне да им отме сијено. Кад чобанин чуне поруку од цигана, поврати се у колибу и удари неколико пута главом од довратак и завиче сам себе: „Е, јадни ћећулајко, не требају ти ни овце, ни планина, кад не знаш је ли Божић јесењи или прољећни светац, но те и габељи могу преварити. И, таман нека су, нека им је алал сијено, кад су паметнији од мене“.

И тако је остало у народу: „Божић је јесењи светац“, као поука кад се расправља о дужини зиме и зимским свечевима кад који долази по календару.

ИСПОВИЈЕСТ

Живјели човјек и жена доста добро. Слушали се и слагали и тако протурили доста лијепог времена у заједничком живљењу. Једну ној се осамили, посједали око пријеклада и започну причу: колико су били вјерни једно другоме. Рекли, можемо и умријети, па би гријех био да не кажемо једно другоме колико смо се поштовали и били искрени у браку.

Ко ће први почети да прича о почињеним „греховима“ у браку, повуку шорак и избор пане на жену, и она почне: „Очију ми, све ћу ти казати ко на златан крс. Ђе те слагала, ту ме све огубало. И, ево вако. Први пут сам се дозволила воденичару кад нам је оно било нестало брашна, те нијесам имала ћеци да скувам ручак, па сам понијела у воденицу и он ме пропустио преко реда да самељем. Нијесам му се могла одговорити ради ћеце. Други пут ме превари комшија Ђуро, кад нам је оно оро за елду. Уведе ме у доксат да му придржим јарам, па ме тамо приклијешти, не могаг му се одбранити. Јесам и онда кад нам комшија Перо даде оно сјеме, кад нијесмо имали да засијемо њиву да не би њега. Салеће ме ко концолос, бадава ми се било бранити. Вели: не брани се, боље ће родити. И, неznam да ли сам још неће једном или два пута, и то ти је све“. Чоек, кад је саслуша: „Е, па добро. То што си „дала“ воденичару, то је ради ћеце и то ти опраштам. То, што си дала Ђуру, то је ради орања, и то ти опраштам. Опраштам ти и то што си дала Перу и то је ради сјемена и бољег рода. Ево да ти опростим и то што си, а незнаш с ким си, али ако ћеш ми обећати да више никоме нећеш „давати“. Жена ће: „Вала чоеку, све сам ово ради ћеце, њиве и сјемена, и нећу више, кунем ти се“. Но сад ти мени кажи јеси ли ти с којом ашиково? Чоек ће: „Не, вала жено, колико да ми га је прасе било одгризло. Ни наум ми

није падало, без онда кад си ти оно била бона, те нам је Кона (комшиница) музла краву. И, ево како ти је то било: она сједне стране чучнула и музла, богоми се и поодкрила, а ја с друге стране љуко теле, и онако, гледајући је, нешто ми текну, а богоми се ни она не чиње мукает да се брани и ја учињег, што учињег. И више нијесам без то једном". А, жена ће, кад чуни за тај „гријех" сицнути: „Е, дабогда, и коло небеско те огубало, а што си диро Кону, што нијеси мене бону, јер знаш да ја никад нијесам толико била бона, да не могу бар једном на ној"!

КАД ЈЕ ЗИМА СВУД ЈЕ ЗИМА

Сазнали неки Ускоци да код једног Потарца има добра ђевојка и дођу да је просе за једног приспијенка. Кад су дошли код овога што има шћер за удају, развежу причу и тарапану о свему и свачему. Надгорњавају се ко је од кога бољи, ко гласитији, почну се „бити“ банинама, а све, просци да би доказали да су „неко и нешто“, а домаћин коко ни он није „репа“ без коријена. На крају, просци се преставе што су дошли, да су чули да је ово гласити дом и кућа, да имају и ђевојку која би одговарала за њихове куће, те да желе да се спријатеље. Родитељи удавачини нијесу били вољни да је удају далеко од себе, поготову не у планину, због тешких услова живота. На крају, отац кад немадни других аргумената да доказује, реци им да би је он и дао да у планини није стално снијег и зима. Просци немадну куј и камо но обуци кабанице па пут под ноге и тамо одкуд су и дошли.

Док су просци расправљали са домаћином, ђевојка је била у изби од куће и слушала све шта причају и једва чекала кад ће чути глас да ће је дати просцима. Кад чуну да је не дају наводно због зиме, она се наљути до бога, па узми некакав отарак па по говедима која је требала да напоји и завичи из гласа да је чују и отац и мајка: „Ија вуци вас одрли. Кад је зима свуд је зима“. Кад чуни отац, запитај је : „А, је ли тако шћери, јес“? Истрчи на некакав цклад, зазови просце да се врате и дадни им шћер.

МИЧИТЕ МИ ЗЕМЉУ С ИМАЊА

За вријем Краљевине Југославије, сељаци су давали земљу Хипотекарној банци у залог ради добијања кредита. Међу подносиоцима захтјева био и један Требаљевац - Завишић. Кад је дошла банчина комисија да омеђи и заложу земљу под хипотеку, пође на лицу мјеста и енклавом (кругом) обиљежи залогу, али тако да, око заложене земље остане не заложена земља са сваке стране, тако да ни пут - ногостопац није остављен за прилаз на заложу парцелу.

Узме Завишић кредит, и наравно утроши га у своје потрештине. Кад је дошао рок за отплату и пристигни ануитети, Завишић, једноставно није хтио да их прима. О отплати ни говора. Тако једном, тако други пут, трећи, дође и до тога да Банка одлучи да изврши пленидбу залога (заложене земље). Пошаље своје извршиоце да преузму заложу земљу од заложивоца. Кад су они дошли са рјешенјем хипотекарне банке, о пленидби, дужник се у опште није противио њиховом поступку. Једноставно им је саопштио да му „мичу земљу са имања“. А како, а што говориш, како да мичемо земљу са имања - у чуду се нашли банчини извршиоци. Али им је он опет поновио и саопштио им да му не смију нагазити на земљу која није заложена, тако да они, ни са које стране нијесу могли, па ни смјели нагазити на незаложу земљу. Банкарима, када су виђели на какву су „зезу“ наишли, покупе се и натраг на Цетиње, не обављена посла, а Завишићу остане и заложена земља и добијени кредит.

НИКО ЦВИЈЕТ ИЗ БАЉЕГЕ

У данима када је формирана Колашнска бригада Црногорске војске, дође књаз Никола да изврши смотру. Командант бигаде бригадир Драгиша Перков Меденица, сазове збор, построји бригаду и преда рапорт књазу Николи. Књаз, вршећи смотру, уједно је одабирао и највиђеније војнике за своју гарду. И, тако, поред строја, припиткивао је бригадира Меденицу: „Ко ти је ово, Драле, ко ти је, оно, од кога је братства, и тако, за свакога који му се физички свиђао“. Тако наиђе на једног војника који је био на челу јенде чете, а који је био најгледнији у читавој бригади, али је нешто био замјерен бригадиру Меденици. Кад га Књаз посмотри, свиди му се, нема шта, па ће рећи Драгиши: „А, што ми, Драле не кажеш да имаш и оваквих, с намјером да га одмах обиљежи за своју гарду“. А Драгиша ће, пошто му је овај замјерен, па да га омаловажи и да га представи да је од „танког“ братства, повикати: „Ништа од њега, господару. Нико цвијет из баљега“.

Књаз Никола, кад је чуо Драгишину изјаву, заобиђе га са жаљењем и кажу, да је само реко: „Е, штета“!

НАЊУШИО ЈЕ

Живјели у Мојковцу два добра сусједа и ратна друга. Свакодневно су били скупа. Били су незадовољни на живот, па су се онајвише јадали један другоме. Један од њих није имао жене, па је морао сам себе да спрема храну. Знао је и врло често правио питу. Комшија му, скоро сваки дан је код њега навраћао баш у вријеме када би требао да буде ручак готов. Та посјета се понављала свакодневно, па овај први комшија је већ био и омрзнуо на „полазника“ баш због доласка кад он треба да руча.

Једнога дана, први комшија, звани Јакша, по обичају, за ручак спреми питу. И када је пита била спремна (испечена), ево ти другог комшије, по навади, на врата. Кад га Јакша осјети на улазним вратима, знајући да је он, узме ону тепсију са питом и склони је под кревет, надајући се да је овај неће нањушити. Уђе овај свакодневни гост, како би народ рекао: „навадник“, и сједне за тавулин и одмах осјети мирис пите и примјети да се пита пуши испод кревета и сјети се да је Јакша питу од њега склонио, и одмах започне причу, па ће: „Е, чујеш ме Јакша, сад кад сам ишо отуд овамо, нешто се присјетих оно кад смо били на Дрини, кад ме комадир одреди на стражу, те ти ја тамо, пузећи полако, кад имам шта виђети, а оно Швабо заспо под један пањ. Е, вјеруј ме није био даљи но колико од мене до оне тепсије под кревет. Те ти ја одозго скочи и кип, Швабу за врат“. Кад виђи Јакша да ће морати и ови ручак да дијели са комшијом, скочи: „Е, неј, освои га по имену, ову питу данас ватати, па да си на Дрину све Швабе повато, но ајд оклен си и дошо“! Комшија му више није досађивао, не бар о ручку.

Кад би га кацакани питали: је ли истина ово што се прича о пити, он би само одговорио: „Е, Ровчани, Ровчани. Њима се не може крупно самљети“!

НЕЋЕ НА ДРВО

Подњивио један Потарац ждријебца, лијепог да га очи оштете. Намијенио га био за седла. Но одмах кад га је почео уларити и уздати почели су настајати проблеми. Био је „непослушан“, није се дао водити. Кад га је почео „обламати“ и седлати и некако, али се није дао појахати, нити поћи напријед, ако га неко не би водио. Па путем и некако, али ће би требало прећи преко неког моста, ту нијесу силе помагале да наиђе. Газди није ништа друго преостало но да га прода. Поведе га он на пазар и купци се одмах окупе око њега, јер је ждријебац био много лијеп, па је и погодба одмах „пала“. Купац је био неки Турчин, јер су они мераклије за доброг коња, па ће упитати газду: „Дина ти, има ли какву ману“? А Потарац ће: „Е, образа ми не, без што неће на дрво“. „О, лако ће мо за то, ко му тражи да се пење на дрво“ одговори Турчин, одријеши кесу, подмити Потарца и одведе „зорли“ коња. Кад га је довео, на првом мосту су настали проблеми - сила па и батине нијесу помогле да га преведе преко моста. Купац ријеши да га врати првом газди. Дође и рече му: „Па, ја те питах има ли коњ мане, а ти ми рече да нема, а он има“? А, Потарац ће: „Е, мој пријатељу, да је био без мане, ја ти га не бих ни продао. А рекао сам ти да неће на дрво, а то је рекло да неће да наиђе на мост, и у торбу ти се сломило“. Турчин оде као опарен и не знамо да ли га је и он некеме утрапио или се са њим служио само тамо где није било мостова.

НЕ ВОЛИ ОФУКЛИЗАМ

У Подбишћу, селу на домак Мојковца, живјела је једна честита и угледна старица звана Станија. Била је добар домаћин и уважена у селу као најбољи човјек. Када је формирана Сељачка радна задруга 1949. године у њеном селу, она није хтјела да прихвати директиву Партије а ако је била „црвенија“ од свих осталих у селу. Једноставно, није се слагала да са њеном имовином управљају „голофуци“, како је она називала већи број сељака који су били за колективизацију. У Задругу нијесу хтјели да се учлане ни неколицина имућнијих и виђенијих сељака, кријући се иза бабе, говорећи: „Кад се баба Станија упише и ми ћемо“ Сазна за то и Ђилас, који је Станију много волио и цијенио као заслужну особу из рата и Револуције, а уз то, кажу да га је она и задоила кад се родио, што је посебно поштовао, дође код ње у Подбишће, да се лично увјери: да ли је тачно, да Станија, мајка првоборца, првог комунисте из села и првог партијског руководиоца, неће да прихвати директиву Партије. Послије дужег разговора са Станијом, када је видио да то код бабе не „пали“ Ђилас ће, као љут, рећи: „Па, ти баба-Цако, не волиш овај наш комунизам“. А баба ће ко из топа: „Волим ја, Ђидо, комунизам, но не волим офуклизам“. И одржала је ријеч, у задругу није хтјела.

НАДМУДРИО ОЦА

Имао отац сина, великога нерадника и паразита. Ништа син није хтио да ради, а све што му је дошло до руку потрошио је. Досади то оцу да се препреже са сином и ријеша да га одијели. Кад син устане, који је, увече до касно у ноћ негдје сједио, отац ће му рећи: „Сине, овако више не можемо. Ти увече скитати, а у дан спавати, ништа не радити, а све што докучиш рукама потрошити - не може, но ја ћу, фино да те одијелим, па што зарадиш то и троши" рећи ће му отац. „Па, добро оче, немам ништа против" рече му син. Подијели отац све што су имали: постељу, посуђе, земљу и друго. Од стоке су имали само једну краву и отац се нашао на муци, како да је подијели. А син ће: „Оче, ја видим да ти је тешко Зимуљу подијелити. Ако се слажеш, ја ћу ти предложити како ћеш и њу подијелити, па да се не крива ни тебе, ни мене, и то да даднеш мене само стоти дио од ње, и да крава остане твоја". Отац, цио срећан кад може и да сину дадне дио и да му крава остане, па ће завикати: „Ну, да чујем, сине, може бог дати да и ти нешто паметно кажеш, и срећно било, но који је то дио"? „Е, па, тата, мене ћеш дати само виме, а теби цијелу Зимуљу" рече син. Виђе отац да га је син опет намагарчио, али је рекао и кајања није било. Тако је син краву музо, а отац хранио и чувао.

НЕКА ИМА СВЈЕДОКА

Имао један човјек седам шћери. Свака му стасала, али се ни једна није удала. Тешко је то падало родитељима што су им се шћери сустигле, а не удају се. Због те нервозе родитеља, дошло је и до тога да више нијесу „бирали" зета, но би шћер дали било коме, само да се мичу из куће и да их не „бије" глас посићелица.

И у тој бризи наиђе један старији нежења. Загледа су у једну од удавача и ријеша да је проси. Но и ако је био годинама поодмако „бираници" - родитељи ћевојке, а и она, једва су дочекали да просац каже што је дошао. Чим је просац поменуо што је дошао, није било разгађања-одмах су му испунили жељу и дали му ћевојку.

Но, свијет ко свијет, одмах је почео да распреда и истура мане, а та мана, углавном, била је да је младожења од ћевојке много старији и да би јој, по годинама могао бити отац, те и до тога је дошло: да су се били забринули, у односу на године: шта ће јој стар човјек, неће јој моћи цевап дати. Слушала те приче и питања ћевојчина баба, па ће једном и она проговорити: „Богови, баталите. Добро је што се она удала. Није важно колико му је година, но је важно да има „свједока".

Тако ћевојка оде и није се жалила.

НИЈЕ ЗА НАУКУ

Правио један Потарац кућу, па је морао, наравно, да отеше и припреми потребну грађу у шуму и да је довуче на волове. То је и урадио, допремио је и мајстори је обрадили, поћертили, дигли „крс“ и рогове и побаскијали. Вучућ и јапију (грађу) на воловима, во се побалежи по баскијама, а мајстори, приликом уграђивања баскија, нијесу томе придавали важност да ли је која баскија „нечиста“, већ су их дигли на зграду и приковали их на рогове. Но овај домаћин је имао једнога сина који му је студирао и тих дана дошао код родитеља на виђење. Радостан што му отац гради кућу, пође да обиђе радове око куће. Погледа и кровну конструкцију и угледа, на једној баскији баљегу и почне се чудити: откуд баљега на баскији. Примјети то отац, па ће га запитати: „Боготи сине, шта зуриш ту ко да никад нијеси видио баљегу“. А син ће: „Ама, оче, видио сам ја баљегу и њој се не чудим, но се чудим како се во могао испети горе на кров да се побалежи, а да не падне“?

„Тешко мене, кад те имам такога, кад се не можеш сјетити да је во побалежио баскију док је вуко. Нијеси ти мени за науку изусто отац, више као за себе, али тужно“.

НЕЋЕ ДА ЈЕ ГАЋЕ ДРПАЈУ

Био неки Тале, са великим ратним заслугама, споменицом и високом функцијом у послератном периоду у једном Црногорском градићу. Путовао је, углавном, са села на посао и тако свакодневно пјешачио. Врло често се сретао са једном удовицом, језикушом и обличуљом, која би ђавола на лед потковала. Умерачи Тале на њу, па надајући се, да ће му функција и борачки ауторитет помоћи да му, „падне“ шака, не буде лијењ, но јендога дана „дим у дим“ - тражи јој да му „да“. А она је занала да њена женственост изазива и надражује многе мушкарце, па је тако питање није изненадило, па ће му се, без много размишљања обећати. Е, кад и ће и то договоре, али без одлагања - да то буде исти дан, а мјесто уговоре недалеко од његовог села, у неке лијеске. Тале цио срећан што ће му се ћеф испунити, па пут под ноге на уговорено мјесто. Ни миљеница није преварила. Банула је и она, ама ко по сату. Да не би губили вријеме, навали Тале на њу ко мутав. А она смислила да га намагарчи, па ће му рећи: „Полако, болан, шта си навалио ко гладно дијете на комат љеба. Стрпи се е нијеси је жељан. Јер ја, кад сам рекла да ти дам, оћу да то буде с мераком. А пошто ти имаш вунене гаће, оћу да их скинеш, па да бар мерачимо, а не да ме сукно гребе“. Пристане Тале и на тај услов. И он гаће низ ноге, а Миљеница, да би му, бајаги помогла да се што прије ослободи гаћа, устане да му их повуче. Смакне му једну ногавицу, па кад му је смакла и другу, докопа оне гаће па трљапи из оне лијеске, искочи на пут, па путем колико су је ноге носиле, право кући и Талевој. Тале кад види злу прилику да се „насукао“ на Миљеничино обећање, запомагај да му врати гаће, поче и левором да јој пријети, али није смио да се помоли из шумице јер је био у свитицама, а путем је било пролазника. Миљеница је, с чакширама

банула код Талеве жене и дала јој их, говорећи јој: „Држ ти те гађетине, носи ономе каштигу, ено ти га голе гузице у оне лијеске и све јој испричај како се одиграло и како га је намагарчила и оставила без гађа.

То је за Тала био велики шамар, да је због тога био приморан да промијени и мјесто боравка. Бар тако се причало, а Миљеница је добила много напојница.

НИ СВЕЦУ СЕ НЕ ТРЕБА ЗАМЈЕРИТИ

У сели Лепенцу, прије повише од по вијека, догодио се случај који је Лепенчане и те како уразумио и упутио да вјерују да постоји нека божја сила, која, врло често, зна да казни дрске и непобожне. Описаћемо један случај који, доста житеља Лепенца памти, или су то чули од родитеља, па га врло често препричавају као да су били очевици, уз велику побожност и поштовање.

Био је јули мјесец, причају, вакат косидбе. И баш на рођендан св. Јована Крститеља (Ивањдан), крене један Лепенчанин, по имену Мирко Томовић, да коси ливаду. Наиђе поред једног комшије, званог Јоја, старца од деведесетак година и старац га, обзиром да је светац, приупита ће ће. Он му одговори да је кренуо да се закоси у ливаду. Старац га упозори да је светац и да се не ваља на свецу закашати, но да светца треба светковати. Мирко се на тај савјет гласно насмије и одговори: „Оћу вала Јоја па кад би прије подне загрмјело, и погодило ме у врх главе“, и продужи ка ливади. Дан је, причали су, био ведар и чист ко рибље око, без иђе облачка, нити ћувка вјетра. Кад је било, неђе око подне, изнад Сињавине се појавио један, невелик, црн облачак, и полако се кретао према Лепенцу. Кад је био изнад Лепенца и мјеста где је Мирко косио, из оног облака је загрмљело и Томовића убило. Након те грмљавине, није прошло ни пет минута, онај облак се разбио и изгубио као да га није ни било, а глас се пронио селом да је Мирко Томовић погинуо од грома, па су се многи питали: „Од каквог грома кад облака ниђе није ни било, јер га многи нијесу ни примијетили“.

Од тада, рођење св. Јована Крститеља, у Лепенцу се светкује и поштује, да нико и не покушава, на тај дан, да било шта ради. И, у те дане, може се чути међ укомшијско припиткивање: „Кад оно бијаше свети Јован Крститељ“. - Тај светац се не смије заборавити.

ОТАЦ КРИО, СИН ТРОШИО

Био један Поторац добар домаћин. Увијек је имао новца и на претек, па је куповао златнике (дукате) и штедио их. Но, поред дуката имао је и сина доброг трошкацију, који је знао и читаву кућу претарашити да пронађе новац који су родитељи сакрили од њега. Зато су му родитељи тражили најпогодније мјесто: ће ће да сакрију дукате. Одлуче се, једног прољећа пред издиг на планину, да златнике сакрију у клупко пређе (потке). Тако и учине. Размотају клупко, унутар ставе дукате, па пређу поново намотају на клупко, и клупко оставе са осталом пређом на клин. Кад они одигну у планину, син остане сам кући, и по навици почне по кући да тражи новац. Кад изврши преметачину свих ствари и постелине, и буде му све узалудно, а знао је да родитељи нијесу новац понијели са собом, још више се разјари - како то да не може да га нађе. Знајући да је све претресао, сјети се да су му само клупка са пређом остала не претресена. Погледа и примјети, да је једно клупко тазе мотано. То му је био прави вјесник да се у њему нешто крије. Чим га узме, по тежини оцијени да су златници у њему. Размота га и нађе што је тражио. Узме их, наравно, а мјесто њих, у исто клупко, стави јаје од кантара, око њега поново намота пређу и објеси га на клин ће је и било. Чудили му се родитељи: откуд му новац да стално тоши, јер кад су год дошли кући и клупко опипали по тежини, мислили су да син није нашао скривени новац. Тек, неђе у јесен, кад су здигли с планине, видјели су да се син „разбацује“ с новцем и купује некакве безвезне ствари. Завирили су у клупко и у мјесто дуката, нађу јаје од кантара, за којим су, иначе трагали, јер им се било „затурило“. Али и син их је тада напустио, и оставио без и једног гроша пара.

ОЗДОЉ ЗГОЂЕНА

Кад је Црногорска војска била на Дрини 1915-те године, приликом повлачења пред Швабом, ангажовали су и неке грађане, са коњима и запрегама, да им помогну у евакуацији опреме, наоружања и рањеника према Пљевљима, у правцу куда је требала војска да одступа. Међу ангажованим грађанима, било је понајвише жена и ђевојака. И кад су ношену опрему и рањенике донијели на одредиште, међу задуженим за евакуацију био је и неки Мијат, који је био велики мераклија за лијепим женама. Загледа једну ђевојку, која му се много свиђела, па ће је запитати: „Одакле си ти, женска страно“? „Ја, сам одоздољ, с Гођена“ одговори му она (а то је село покрај Дрине). А Мијат ће, опет: „Знам, знам, да си одоздољ згођена, но те ја питам: одакле си родом, из којег села“. Војска се почне смијати, а ђевојка се постиди, окрене леђа и оде.

ПРИЧАЛА МИ ЈЕ ГРОЈА

„Јес дијете, душе ми. Свашта се дешавало. Било је и врачања, и гаскања, и мађијања и којекаквих чуда. Ево, да ти испричам само један случај. Бијох се ја удала и у дому ми имаху више од шест брава. Овце лијепо изимиле, свака се ојагњила, ада, да их очи оштете. Кад шта се деси? Скоро свако јутро нађемо по једно јагње мртво. Тако, а једно, а друго, треће, пето... Шта да радимо, кад лијека нема. Но знали смо за једну жену у Потарје, одакле сам и ја, да зна да гаска од свакијег чуда. Те ти моји мене оправи право код ње. Дођи ја код ње, испричај јој што сам дошла, да нам се овце подојче и да нас велика штета бије. Саслуша ме она и узгредно ме запиткује: какве су нам овце, има ли мрка, има ли гаља, имали, имали..., у какав суд их муземо, како им дајемо со, ко иг затвара... Кад јој све испричаг потанко, она ће мене: „Ај' ти, сине, код твојих те спавај, па ујутру дођи. Ја млим да ћемо нешто помоћ и". Кад сам ујутру дошла, кад она спремила у једну боцу воде, у некакав замуљавак угљевља, некаквога коријења, лука бијелога и онда ми нареди: да оно коркјење издробимо са луком бијелијем и да га помијешамо у со и да даднемо овцама. Да одем под коло воденичко да узмем у једну чабрицу воде, да са њом помијешам ону воду што ми је она дала, да у све то ставим оно угљевље и да са том водом, три јутра окупамо овце и јагњад, а оно угљевља што остане на дно суда да закопамо крај пасјега колца. Узми ја то па у Вранеш. Поступи све како ми је рекла. Е, сине мој, очију ми, како то јутро, тако и бадњи дан, ни једно јагње нам више није липсало, но она што су остала, лијепо су одвајала љепотом од других у селу. Е, тада сам се увјерила и у врачања и у гаскања, а богоми вјерујем да тога и данас има и да врацбинама могу и иксану наудити.

Ово ти причам ко сјутра да ћу умријети", каже Гроја, и кад заврши бесједу, устаде и три пута пљуну иза себе, и као нехтећи, узе три камичка и баци их крадом према сокаку који вођаше поред њене куће.

ПОЈЕДЕ МИ КРАВУ ЦРНОГОРСКО ОДИЈЕЛО

Живио неки Пиљо у Дробњаке. Био је велики сиромаш и протурао дане о злу ручку, а горој вечери. Никад, причали су, није заклао ни брава за зимницу, нити је имао. Једне јесени и Пиљо обећа фамилији, да ће и он „нешто“ дићи на таван. Размишљао како да дође до кланице и ријешити да некога превари, да нешто купи на вересију. Знао је да то једино може успјети ако оде тамо где га нико не познаје, па се одлучи да то учини на Никшићки пазар. Да би био „неко и нешто“ на пазару, да би му се могло повјеровати, требало је бити и пристојно обучен. А он, сиромаш, и то одијела што је имао било је састављено од закрпа. Зато пође код једнога добростојећег комшије, те за тај дан затражи црногорско одијело и коња - седланика, и обећа му да ће му, за ту услугу, одрадити надницама. Учини му то комшија и Пиљо ти се упарадира, појаше седланика и право на Никшићко пазариште. Не скидајући се с коња, прокрстари по пазаришту тамо, овамо, и свиди му се, код једног продавца, крава јалова. Приђе му Пиљо, не скидајући се с коња и упита га за цијену. Кад му власник краве рече цијену, Пиљо ће кавалерски, приговорити: „Вала, да сам при парама, не бих ти ту пореко, а ако би ме причекао док други пут дођем, погођени смо“. Продавац га погледа, види лијепо обучен, у црногорском одијелу, још на коњу-седланику, помисли да је то неки озбиљан купац поготову што му је одмах пристао на цијену и ријешити да га не „испусти“, па ако је и на вересију, па га припитне: ко је и одакле? Пиљо му се каже по имену и презимену и још дода: да нема Дробњака ко га не познаје. И, ништа га није преварио сем што му није казао да је пуки сиромаш, без ичега. Погоде се они, узме Пиљо краву, а да је плати чим први пут дође у Никшић, с напоменом да ниједан пазарни дан не пропусти, а да није

„ту“. Доведе краву кући, закоље је и обезбиједи богату зимницу. Прође један пазар, прође други, трећи, прође ко зна који по реду, сиромаш продавац сваки дан зуре по Никшићу неће ли ће срести Пиља, али бадава, нема га. Он се једном спући и право у Дробњаке, да га тражи. Дође у Пиљово село, сврати код једнога сељака, упита га за Пиља и његову кућу. Овај сељак га запитај што га тражи. Продавац му каже. Онај сељак ће му показати руком: „Видиш ли ону кућу што вири иза онога буњака“? „Видим“, одговори му овај. „А, видиш ли онога што сједи пред оном уцерицом и биште гаће“? „Видим“ опет ће овај. „Е, ајд тамо, оно ти је Пиљо, а оно његова кућа, само да знаш да онај што поједе не плаћа никоме, е гола триста не свуче“. Кад продавац дође код Пиља, виђи ће је дошо и ским је имао трговину. Упитај га што му дуг не доноси, а Пиљо ће: „Па, побратиме, ја сам реко да ћу ти краву платити чим први пут дођем у Никшић, а нијесмо се договорили кад ће то бити и слободно можеш ићи, ја чим дођем и ти ћеш добити твоје“. Кад овај виђи да га је Пиљо намагарчио, отоле, савиј шипке и натраг. Причали су, да Пиљо, од тада, никада више није виђао Никшића, нити је овоме плаћао дуг. А продавца кад су питали наплати ли дуг одговарао је: „Не, поједе ми краву црногорско одијело“. Тако се, по Дробњаку и данас прича: како је Пиљо куповао кланицу.

СЕДАМ ПУПОЉАКА

Била једна врло угледна фамилија, у којој се пет пасова лозе одржавала само по с једном мушком главом док је дошло до Спасоја. Стасао и Спасоје за женидбу, отац и мајка му доведу једну сојли ђевојку, из неке пре fine породице. И син и сна били су од завида. Али каква вајда, кад сна никако да затрудни. А чеки једну, чеки другу, трећу, започни и седма година, она никако да занесе. А, зло ти у дом, оће нам се дом угасити, све присутније су биле мисли код Пуреље и Пиге. Кад, шта ће ти бити, једну ној, тек што је Пига легла да спава и сан је пренио, дође јој непозната жена на сан и наводно започне причу о сину јој и снаји, што немају ђеце и рече јој: „Жао ми је да се Пуру угаси дом, и дошла сам да те нашто посаветујем, а што ти мораш послушати. Ујутру, прије зоре мораш устати, и прије сунца, отић и на седам извора, заватити воду у седам судова, са том водом проћ и испод седам мостова, гредом убери седам прUTOва од различитог дрвећа, и све то понеси код Вилине воде, и у сваки суд стиви по један прут и све то остави. Након седам дана, доћ и узми оне прUTOве који буду пустили пупољке и судове са водом, и врати се истим путем којим си и дошла, немој никуда да се окрећеш, или ко да те види, са оним прUTOвима замијеси седам колача. Сина и снау затвори седам дана да из куће никуд не излазе, сваки дан нека поједу по онај један колач, а са оном водом из седам судова, свако јутро, за седам дана их умиј и само од ње нека пију, па ће бити све у реду. И још нешто: колико прUTOва буде пустило (заметнуло) пупољак, толико ће ти сна извити мушких колијевки". И још јој је рекла: „Све ће ти узалудно бити, ако икоме, о овоме будеш што зборила, и још ће ти се уста за врат обрнути. Но језик за зубе". Кад је све то изустила, изгубила се, а сирота Пига остала престрављена.

Сирота Пига, ту ној није више ока склапала. Питала се у чуду, шта то би, ко то би, шта да ради. И, на крају се ријеши да ради све како јој је ова приказа рекла. Кад би пијевци запјевали, узме седам судава (боца), па од извора, до извора, са великијем страом, наточи воду, па укрши седам прUTOва од различитог дрвећа, како јој је „жена“ и рекла: љескових, врбових, грабових, удљикових, хрстових, букових, дренових, и у сваку боцу стави по један, и све то остави код реченог извора, прије но је сунце иђе грануло. И отолен кући и уморна и престрављена.

Кад је прошло седам дана, што је јадна Пига једва дочекала, да види оће ли бити што од пупољка, порани прије пијеваца, па к оном извору гдје је све речено оставила. Дођи тамо, кад има шта виђе ти: Сви прUTOви по велики пупољак пустили, тек што нијесу и пролишали. „Е, среће моје“ завиче Пига, па узми оне судове са водом и пригрли оне прUTOве, који су јој улили наду да ће јој се сан услишити, па кући. Одмах замијеси колаче, као што јој је жена на сану рекла, сину и снаји нареди, да, док им она не рече, не смију излазит из куће. Са оном водом их је умивала, и нареди им да само од оне воде смију пити и да друго не смију јести ништа без од оних колача што је оним прУћем замијесила. Тако седам дана. Послије тога, не прођи много, сна јој се похвали: „Богоми, лиле, све ми се чини да сам затрудњела“. Пига се осоколи, нико од ње срећнији. Не прођи много „пани“ и прва колијевка, и то мушка. И, тако, из године у годину, сна извиј седам колијевака, и то све мушких. И тако, од Спасоја широки траг остане. И данас од синова су му бар троица живи. А, Пига је тајну чувала све до уочи самртне уре, само је за њу знао чоек јој - Пуреља, који је весела срца душу испустио, јер је од њега широки траг остао.

ПОДИРЕКТИВИ

У једном подбуренском селу, био заказан састанак Партијске ћелије. Кад је секретар предложио дневни ред, запитао је: „Да ли неко има измјену или допуну дневног реда“? Јави се Пано Богић и каже: „Ја предлажем тачку разно“.

Кад се „потрошио“ дневни ред, секретар ће: „Де ти, Пано, реци, шта ти је требала тачка дневног реда. Образложи нам“. А, Пано ће: „Е, овако, другови. Ја сам ријешо да се женим и предлажем да Партијска ћелија донесе одлуку, да се ја и Зога, узмемо“.

„То, ви, Пано, ријешите сами. Ту Партија нема ништа да се мијеша“ рећи ће му секретар. „Има, има, како нема. Кад Партија донесе одлуку, тада нема врдања, е је она мене, досле неколико пута викала: те да видим данас, те да видим сјутра, те да се смислим, те да питам те овога, те онога, а ја остајао кратких рукава. А онако, по директиви, друже, па ко смије нека не изврши, или ће излећети из Партије и још бити бојкотован“ оштро ће Пано закључити своје образложење тачке „разно“, који је, иначе био познат као једноуман и тврдоглав, кад је била у питању било каква директива Партије, да ће је извршити па макр се радило некоме и о глави.

Састанак се завршио, Ћелија није донијела никакву одлуку о Паниној женидби, али Пано и Зога су се ипак узели, али уз услов да се у браку не смију другачије ословљавати, осим са „Друже“ и „Другарице“. Не знамо јесу ли тај услов до краја испоштовали.

ПАС ГОДИНА

За турскога земана у Штитарици живио је и један бег звани Аго Пашо. Као што је познато, Турци су, поготову бегови, имали у посјед све ваљане и простране окутњице које су им обрађивале чипчије. И Аго је имао простран посјед и на њему, свакодневно безброј надничара. Но кажу, да је у тој накнади надница увијек био примјеран у односу на друге. Није био шкрт. Плаћао је наднице радницима добре, па су се штитаричани јагмили, ко ће прије, код Аге доћи да надничу. Једне године, година је била врло лоше „понијела“ са родом. Биле су окренуле некакве суше и непогоде, па су приноси изузетно лоши били и у њивама и у ливадама. Надничари, као и сваке године, радили су код Њега од зрака до мрака. Но кад су завршавали посао, Аго им је плаћао наднице, пуно мање него ранијих година. Кад су надничари то виђели, није им било право, па су питали Ага што је ове године, овако шкрт? А бег Аго ће им одговорити: „Е, моја раја. Ви се, досле нијесте на мене жалили, а није се ни Аго на Алаха жалио. А, ове године, видите како је све омануло и година издала. И кад није бог дао мене, окле ћу ја вама. Нијесам пас ја, но је пас година“.

РАДОЊИЦА

Био један чобанин звани Радоњица који се никад није бријао ни шишао. Стално је чувао овце. Око подне, причали су, знао је помусти по три-четири овце у снијег, и кад би то сњежанице попио легао би, и то на узнак, да спава. Тако би по два-три сата „тврдо“ спавао, да га нико не би могао пробудити. На његово спавање, причали су, биле су навикле и овце и док би он спавао, оне би пландовале.

Није његова брада била симпатична осталим чобанима, а знајући и како он тврдо спава, договоре се, једнога дана да му браду ошишају. Тако и учине. Донесу ножице са којима се стрижу овце, причекају кад Радоњица „утврди“, приђу и полако чупак по чупак, и без много муке, острижу му браду. Кад заврше са послом, сакрију се, да сеире шта ће Радоњица радити кад се пробуди и види да му нема браде.

Не потрај много, Радоњица се почни протезати и будити. Кад се пробуди, исправи се, сједни и почни, по навизи да глади браду. Кад оћеш - нема браде. А он се узнемири, почни да се хвата за образе, те једном, те другом руком, али ниђе длаке. Почни он и на глас да се чуди, да се крсти и запомаже, што се ово са њим десило, па ће једном, у зли вакат, скочити и изићи на једну главицу више катуна и зазвати жену: „О, Јоке, о Јоке, о Јоке зли ти се дан данас десило!“ Чуну га она, па истрчи из колибе и одазови му се. А он ће, кад је виђи: „А, је ли Радоњица долазио, колиби, је лии“? „Шта велиш то, анђели с тобом“, завичи она. Он опет понови: „А је ли Радоњица долазио колиби, јадна не била“? „Па, ти си Радоњица, анђели стобом“ и закукај из гласа, е ја помислила да је шенуо с памећу. „Е, ако сам ја, Радоњица, неко ми се, данас, Јоке, посро у браду“!

РАДИ СЕВАПА

У току послеријатне изградње, као што је познато, организоване су омладинске радне акције. Поред омладинских радних бригада, формиране су и такозване фронтовске бригаде. Одлика ових акција била је што је морал био на завидном нивоу. О љубави се није смијело ни помислити, а не је водити. Јер, ако су, негдје примијетили да двоје младих „шурују“, били су изложени раскринкавању пред стројем бригаде, а након тога бојкотовани и прогнани. Но, и поред те строгости догађало се, истина у фронтовским бригадама, да по нека женска и копиле направи. Тако је једна омладинка из Потарја била у јендој бригади и спанђала се са једним фронтовцем и са акције дође ђетиња. Мајка, кад види шћер да јој је ђетиња, да у земљу пропане од срамоте. Ршум на шћер, шта је учинила, што је свима њенима нанијела на част, узела им образ. Ада, навали на шћер да је згроми.

А шћер ће, полако, да мајку убиједи како је то морала учинити: „Е, мајко, мајко, луда ли си. А, ето колико ти је година, да је на тебе, као на мене, навалио један суви и мршави фронтовац, не би могла бити толико шкрта, нити би му се могла одбранити, но би му, ради севапа „дала“, а не ја, сирота, да му се одбраним, и ето, шта ме снађе ни криву, ни дужну, али неће други пут па да су му зуби колико у дивљега крмка“.

СВЕТА ТОЈАГА

Била једна много лијења и нерадна жена. Приписивали су да је била од Ускока, и никако јој се није шћело у пређу. Узимала би, свако јутро једно клупко пређе, извјесно вријеме би га премјештала из руке у руку, па кад би јој се то досадило, бацила би га под кревет, вичући му: „Трка тамо у дружину“, и ако под креветом није било ни једно клупко без ово. Досади то свекру и свекрви јој, па ће опријети „ватру“ на њу, зашто је нерадна, да сву зиму не може опрести једну натру пређе.

Оду још и пожале се код попа, како им је сна лијења и нерадна и замоле га да јој прочита „деније“ не би ли се, које јаде, прорадила и разваљастила, бојећи се да није какав учин при њој. Рече им поп да је доведу код њега и одмах види да при њој нема никаквих учини, нити манђија, без чисти нерад и лијењост, па обуче мантију, припреми тазе воду са извора, узме крст, почне је кропити оном ледном водом и пјевати: „Устани Јело, порани Јело, одоцни Јело, порашће ти клубе“. - Понови тако неколико пута, скини шње некакав огртач што је био прекрио док је кропио и читао молитву, па се окрене и узме некакву мачугу и доде је свекру: „Држ ови „свети“ штап, па свако јутро, кад не буде умала прије тебе, и увече кад буде легла прије тебе, измермети је, па ће клупчад порастити“.

Одведу Јелу кући и, послушају попа, и причали су, да касније није било, у рукама радније жене од лијење Јеле. Али су причали и то, да је на Јелу била утицајнија „света“ тојага, него попова молитва.

СНАШАО СЕ

У послеријатном периоду, за дуго, није човјек смио поћи са сјекиром у шуму. Иза свакога стабла буљиле су очи оних који су радили на „ушном“ и пратили „грешнике“. Уз то, шуму није чувао само шумар, већ и милиција. Казна за кривосјече биле су ригорозне. Но, нужда је нагонила људе, да, без обзира на високе казне, морају посјећ и по које стабло за свакодневну употребу. Тако је један, причало се да је то био Штитарчанин, посјекао већ у количину матина (јасенових стабала) да загради окупљеницу. Но, неко од комшија одмах га пријави у Шумско газдинство и милицију у Мојковацу. У међувремену, можда тај исти и њега обавијести да ће му доћи контрола због бесправне сјече. Но овај „кривосјеча“ се досјети, како да их склони да га контрола не ухвати. Ухвати волове, узме рало и баскије заоре у њиву. У сваку бразду стави по баскију, двије и заоре их. Сјутра дан, када је дошла контрола - шумар и милиција, на лицу сјече нашли су безброј посјечених стабала, нашли траг куда су матине одвучене, али њих нијесу пронашли. Сналажљивко им је показао имовину и они на лицу мјеста нијесу нашли ништа, јер им ни на памет није пало да контролишу узорну њиву, да у њој траже грађу. Контрола је отишла не обављена посла, а овај сналажљивко, након неколико дана, почео је vadити баскију по баскију из њиве и заграђивати окупљеницу - тако је избјегао казну, и милицију и шумаре намагарчио.

О овој сналажљивости кривосјече знало је читаво село.

СПАСИО СЕ

Пође Бајо Петканин у лов. Заметне пушку и пође тамо где је чуо да увијек има срна. Кад изађе на једно голо брдо спази, из супротног правца, где према њему иде срндаћ. Како раније није имао прилику да види срндаћа, овај му се учини веома велики и страшан. Поготову што је имао велике рогове који су га чинили још страшнијим. Богоми Бају није било све једно кад је угледао онога рогоњу. Уплаши се, нема шта. Како му се срндаћ приближавао њега је све више хватала језа, па се од страха није усудио ни да бјежи. У једном моменту он се досјети да се престави као пањ, не би ли га срндаћ заобишао, да избјегне опасност. Тако и буде. Срндаћ је прошао и не примјетивши га. Чим је срндаћ закорачио у шуму, Бајо подвиј шипке па бјеж кући. Бјежи, ками ти у дом Бајо, ако наиђе још који не остаје се живо.

Кад дођи кући, није душе у њему, задихан и читав окупан у зној. Његови помисле да је уловио срндаћа, па се уморио носећи га. „Шта си уловио, бумбарећи“, завичи његови. „Црн ви лов, добро сам ја остао жив. И да се не снађох, те стадох да од мене мисли да је пањ, а пушку окренух упријeko да од ње мисли да је грана, ада, цијелога би ме срндаћ разнио на рогове. И, кад сам, данас остао жив, никад више Бајова нога неће крочити тамо где има оних страшних рогоња - срндаћа“.

САМ СЕ ОТКАЗАО

Украо један комшија другоме овцу. Заклао је и појео. Да би, за сваки случај, одбио сумњу од себе, он ти снити причу како је видио змаја и оде код овога комшије којему је др-пио овцу, и започне причу: „Е, вала Илија, што сам синој (или прексиноћ) видио, страх ме и причати. И ево да ти причам. Пробудио ти се ја пораније. Нешто ми се сан окануо, па изађох на врата, не би ли ми се несаница разбила. Стао, онако у свитицама на врата и посматрам, кад нешто засјаја. Погледај ја, кад имам шта виђети. Оно, од Обле греде, нако чудовиште, као вратило, усијано, лети право преко села. Кад је налећело поврг твоје куће, спустило се и неколико пута окренуло око тора, а испод њега све засвићело, а да, могло си ђинђуве купити. Једном се диже, богом биг се заклео да нешто и однесе, па се упути право у језеро. Ја, стао и онако забезекнуто гледам за њим и сва ми се коса најежила. А он кад дође више језера, ништа но се главачке устрми и право у језеро. Кад је ударио доље, то је пукло ко бомба, а пљусак воде се дигло, чини ми се до неба. Ја онако у страу, врати се у кућу и више ти нијесам заспиво, нити ока на око туро. Комшија Илија је знао да у тој причи има нешто, па кад „змајовидац“ оде, он оде да провјери јели му свака овца. Чим дође у овце, види да му нема једне двиске. Без много размишљања, он суноврат, па те код овог комшије. „Чујеш, поганштино једна, ти рече да си видио змаја и да је нешто однио из мога тора, а ја сам сад био код змаја и змај мене рече да је тебе видио кад си ми однио ону двиску, и с овијег стопа, без великог твога грдила, да си ми је вратио, док је нијеси грдан платио“. „Змајовидац“ кад види злу прилику, да му трик није успио, пристане да Илији доведе овцу с јагњетом за двиску коју је змај „однио“, и замоли Илију да за то не зна нико. И, ево, као што видите, нико није ни знао.

СТРАШЉИВИ ХЕРОЈ

Поведе муж жену и сина на одмор на море, а он се врати кући и, на посао, јер није имао право да користи одмор у то вријеме. Док му је жена била на мору, спријатељили се са једним човјеком који се, такође налазио на одмору. Виђали се свакодневно на плажи, добро се спријатељили, па, богами, прешли и у љубавне авантуре. „Чико“ је сваку ноћ долазио код маме, па су и у једну постељу спавали. Синчић је био одрастао толико да је знао да пита: што тај чико спава код његове маме. На његово питање мајка му одговори: „Па, знаш, дете моје, овај чико је много плашљив, па увече не смије сам да спава у својој соби“. Кад дође муж, тј. отац, жена ће му рећи: „Драги мој, овђе има један народни херој, који је толико био љубазан и пажљив према мени и маломе, да би ред био да га посјетиш и да му се захвалиш на пажњи“. И док су муж и жена разговарали о народном хероју, мали ће запитати: „Тата, боготи, шта је то народни херој“? Отац је, полако да би га синчић што боље схватио, почео да му објашњава, да је херој онај човјек који је толико храбар и неустрашив, да се ни од чега не плаши“. А мали ће: „Е, јадан ли је ови чико херој, кад он ни једну ној није смио сам да спава, но је све са мајком заједно спавао, а ја сам све сам спавао“.

СЛАБО ЕКОНОМИСАЛИ

Имали неки родитељи два сина. Подњивили их, што се каже, на рукама, ишколовали их, они се запослили, оженили, средили станове, купили кола и сав начин што им је требао. Код родитеља су навраћали само с јесени, кад им је требало да обезбиједe зимницу, да прихвате што мрса, кромпира и меса. И тако из године у годину, они носили а родитељи старали, калтили и полако бивали све сиромашнији. Синови су им били крајње немарни. Ни по кесицу кафе нијесу им доносили. Виђели то родитељи, да су поред два сина самохрани, да од њих немају ни одмјене, ни помоћи, па ће почети да се довијавају како знају и умију, неби ли их како привољели да им се „обрну“ и да о њима поведу рачуна под старост. Шта су год покушали није им полазило за руком. И они се договоре, да прво кад виде синове да иду кући, да узму да једу сијено. Бану им синови, и они, брже, боље узму по руковет сијена и почну да га грицкају. Кад синови бану, завичу: „А, шта то радите“? А родитељи ће: „Ево, доспјели смо да немамо шта да једемо, па морамо јести сијено“ одговоре родитељи. „Е, то вам не ваља, одговоре синови. Не умијете да економишете. Што, док је копно не пасете траву, а сијено оставите за зиму, е ће те сада потрошити сијено, па кад падне снијег нећете имати шта“. Тако их „посавјетују“, упале кола и назад, а родитељи остану, јадни и чемерни, што имају такве синове, који о њима не воде рачуна. И кад су отишли упутили су за њима „благослов“: „Ајте, нашло вас од ваше ћеце, што и нас од вас“.

СЛУТО СЛУТАВИ

Посумњао чоек да му жена ашикује са другим. Нема мање штете, а више сјекиранције него кад жена чоeku иде упријеко, с другим, и ријеши он да види да ли га жена стварно вара и да је увати.

И тако, из дана у дан, прати је он и меркај, прати и меркај, и, богоми наиђи на „траг“. Кад се увјерио и ако са много муке и тешка срца, усуди се да јој каже. „Богоми, жено, све ми се чини да ми ти нијеси вјерна, но да ашикујеш с „Шта то причаш, чоече, обрусиле ти се. Шта ти то наум пада. Шта слутиш злу без зла, оће ли ти се окамени-ти. А ће би ја то урадила преко тебе жива. Ух, недај боже - засикћи ти она. „Добро, добро, жено, ја ето реког“ рећи ће чоек. „Немој да ти се чини, но добро знај да сам ти вјерна. Вјерна, вала вјеруј ми ко на златан крс, ето“. Сиромаг чоек виђе да мора још да вреба, да је увати. И он почне да кроји план да је увати на дјелу. И смисли, да се један дан врати са посла прије и да је вреба. Дођи и до близу куће и сакриј се. Кад не прођи дуго, кад ће женин пајдаш, право у кућу. И како се нијесу надали мужевом доласку с посла, они ти се окомоте и почни са работом, а да врата нијесу ни затворили. Кад чоек виђи шта раде јуришај на врата. Тамо, жена с пајдашем гола у кревет. „А, поватасмо ли се жено, поватасмо“ викни ти он из свега гласа. Како чуни чоeка, бидни им изнебуа, пајдаш, онако и без гаћа, фрљи из кревета па преко врата. Упрцај и утеци. А жена, гола и јадна скочи испод поњаве и викни: „А, виках ли ти, за врат ти се обрнуле, да не слутиш, и би ти цаба викати. Но слути данас, слути сјутра, и ето шта си дослутио. И ето ти га сад, па се ти стиди“. Слуту слутави.

СТАРАЦ И ЂЕВОЈКА

Усупашили говеда један ђед и једна ђевојка и заједно их чували по планини. Једнога дана, на испашу, скочи крава на вола, во је оњуши и почне да је „ћера“. Гледала то ђевојка (чобаница) па ће упитати ђеда - супарника: „Боготи, ђедо, како во зна кад крава оће да води“? Ђед је погледа, зачуди се таквом питању и почне да јој објашњава. „Знаш, шћери, крава кад оће да води, она прва скочи на вола. Во је тада оњуши и ако крава оће да води, он то осјети“. Тек што је ђед изустео то што је хтио да објасни, а ђевојка не буди лења но, ђуске, ђеду на леђа, ђипак. Зачуди се ђед шта га снађе, па ће викнути: „Шта ој то, упаљенпизда, шта скачеш на мене“? „Вала ја, ђедо, оћу да ти видиш водим ли ја, да ме поњушиш“ одговори му ђевојка. Виђ и ђед колико је сати, немади куј - камо но се примакни ђевојци, помириши је по коси, око грла, по прсима, па ће јој рећи: „Вала, ја, ђевојко, ништа не осјећам, па појма немам водиш ли или не“. А ђевојка ће: „А, ђедо, аналет те било. Ти си много назебо, е да нијеси, то си поодавно мого нањушити, но немам под ким“. Ђед кад види злу прилику, да не може супарницу задовољити, получи говеда и раскини супарништво. Нити је више њушио нити са њом заједно чувао говеда. Кад су га питали што раскину супашу, он је одговорио: „Е, да је само да води, то би се за један дан некако и предеверало, но она, мешчин, оће и да повађа, а љето је дуго“.

САН ЈОЈ СЕ УСЛИШИО

Па нешто велиш, не зна сан. Е, зна тако ми бога ко у златан крст. Зна, зна! Ево, сад ћу ти ја испричати, па ћеш виђети да зна. И ако се три пут понови, нема да омане - каже Микна Вукојева, да не кажем: не било јој тешко, јер је још жива и то на јако. И, започиње своју причу о сановима: „Удала ти се ја, и оно, да простиш, „засукале“ ђевојчине, а једна, а друга, трећа, четврта, ада седам, све једна за другом ко из брзометке. Шта ћу ја, нека иг богоми, ко иг је створио, даће им и качамака, још ако буду игбал. И, нека то, но како се која рађа, све ми, некако милија од оних првих. Кад, шта ће ти бити: једну ноћ ми се на сану јавља чоек. Ко ја сједим за фуруном и пријечам неке листерњаке опанака, кад на врата чоек, батарац. Ја га погледаг, и то, да простиш, обретог се гола голцијата. А, ух, бруке моје, почег се као увијати и гучити, да ме не види онако голу па почег, тобож, вућ и некакву деру ћебета да се покријем, а он завика: „Ништа се не криј. Виђу ја да си ти попила „трун“. И ако си. Но, ако мислиш да ти то буде мушко, мораш отић и код тога и тога чоека, рече га он по имену, и звати га за кума. То рече и оде. Кад он оде, ја сва срећна, и тобож, скочих и обуког се. Кад се пробудих ђеца спавају, а спава и Вукоје. Виђу да сам снијевала. И ништа за то, не причам ја то никоме. Не прође неколико ноћи, кад опет бану онај исти чоек, и завика: „Ти, Микна, не послуша мене, не иде код онога чоека да га зовеш за кума“? Ја се, тобож, увих у рамена и рекох: „Па, отић и ћу“. „Отић и, отић и, за твоје је боље. То рече и опет се изгуби. Опет ја то прећути. Никоме ни абера. Кад шта ће ти бити: не знам прође ли пет-шест ноћи, кад опет онај исти чоек бану, и то на коњу, и као, зове ме испред куће: „Микна, Микна, изађ и“. Ја, тобож, изађ и, кад он завика: „Нећу ти у кућу. Љут сам на тебе што ме нијеси

послушала, и да знаш, ако ме не послушаш, Вукојева лоза ће се прекинути. Ја се осудила и ћутим. Понављам ти: „Ако ме не послушаш нећеш извијати мушке колијевке“. Ја у ономе стрекнух и пробудих се. У томе се и свану. Устадоше Вукоје и лила (свекрва), и ја им, богоми испричај све шта сам снијевала и шта ми се, на сану показивало. Они вигањ на мене, што им то нијесам одмах казала, и наредише ми, да из истијег стопа идем да тражим тога чоека. Немадох куј, камо, но узми неке назубице и једну боцу „дрење“, па запути се право кућ и његовој. Дођи тамо, уљеи у кућу, направише ми да сједнем на неку пустаију. Гледам ја њега, гледа он мене. Не познајемо се. Не знам како да почнем. То ће ти он једном: „Која рече да си ти“? Ја му се казах. Он ће опет: „Па којим добром те имадосмо“? Ја му, тада све испричај као ово тебе. Ништа он. Мало проћута, разастрије брке, накашља се два пута, па ће завикати жени: „А, ну, Милуша, дођи“. Уљеже она, а он ће јој: „Ево ти нова кума“. Кад он то изустии, нико од мене срећни, мислим у себе - прихвати мој позив. Богоми се ми ту пољуби. Ја га пољубих и у руку као кума и отолен натраг. Не прође, не знам тачно колико времена, а мени се роди Пушеља. Његовом рођењу, не знам ко се није радовао. Кад смо га крстили, кум му је купио на дар и хармонику. Порасте мој Пушо, овесели и мене и оца, а сестре највише. Овесели свакога свога. Порасте, богу хвала и ожени се, али и њега „посуше“ ђевојчине, бог иг убио, свуд оне надокнаде.

Ето, тако сам се ја увјерила, да, што се три пут снијева то се и услиши. То је сукута.

АЛИНА ВИЛОРОГА

„Велиш, да ти нешто причам. А, шта бих ти то ја умјела причати? Ако знам, знао ме јад у главу. Без, ево шта, триста ме биједа нашло у животу, али није ни једна што, у њу, ја, бар малкице нијесам прстом такла. Цио вијек провела сам с говедима. Радила сам само оно што други није стио, или није мого. Ко год неће, Ала ће. Ко не може, може Ала и тако цио вијек из дана у дан, из јада у јад, без што ме још није и камен воденички млио. И ако сам што знала то је било о говедима: како ћу иг напасти, како ћу иг напојити, ће ће ми краве водити, како ћу их помусти, да ми телад не подоје, и све због тога у свађи са фамилијом у кући, са чобанима, са планинкама. Тако ни један дан ми није дошо без свађе, без сичије. И, увијек сам извукла дебљи крај. Увијек је Ала била крива. А имала сам нека баксуз говеда и неке штеточиније, да ни један дан није могао проћи да се она не нађу у нечију потру. Није било плота ни котара који иг је мого зачекати да не ујаве тамо ће су кренула и да не поарају некоме нешто. Нарочито много јада ми је дала једна вукосиса краве коју смо вабили Вилорога. Штетнија је била од свијег говеди у селу. Она шћаваше цио тор од купуса дићи на рогове као најсилнији во и сломити га ко ништа. А, била је баксуз и за све остало. И, ево да вам причам шта се с њом једном десило, а нећете ми вјеровати, а вјерујте слободано, причам вам истину као да ћу сјутра да мрем. Бијаше јесен, нека облачина и ледно ђаво да се смрзне од зиме. А, она, вукосиса не шћаваше се отелити као друге краве. Но у очи тељења шћаваше побјећи и забиј се у какве шибове, тамо се отели и након неколико дана сама дођи и доведи теле. И, ево шта нам се једном десило. Бијаше испред саме ноћи. Видим ја њу ће се издвојила из говеди и некуј вјетри и нагиње према некој шуми. Тих дана требала је

и да се отели. И ми је само за тренутак сметнусмо с ока и она нам уграби и умаче у шуму. Кад пригнасмо остала говеда да намирујемо, оћеш, нама Вилороге. А, тамо, а, овамо, а кроз ону шуму, ниђе. У томе увати и ноћ, она оста неспраћена. Кад се свану, ми пукосмо кроз ону шуму у стрелце, али, ниђе. Пребишти све оне потоке, нема је, па нема. Као да је пала у јаму. Кад у зло доба, неко зазва, а, ајте овамо, ево је на Велику Лазину, а то је ено испод самог катуна. Те ми тамо, кад имамо шта виђети. Она је дошла у једну долину и под једну букву се отелила. Али шта се десило. Док се она телела, однекуд је натрто вук и напао је. Она, сирота, бранећи и себе и теле, закачи онога вука роговима, или јој је он био скочио на главу, и како га је била закачила оним рошчинама, пригна га уз ону букву под којом се отелила, и прободе га тако да га једним рогом убоде у стомак и опрзни га, а другим га прободе испод плећке и убоде га право у срце, тако да јој је на роговима остао мртав. А, она сирота одстра, ни мало није смјела попуштити но стално га је држала „прикованог“ уз ону букву све док смо ми дошли и курталисали је те муке и невоље.

Не прође ни пола уре, сроча се цијело село, као на сеир, да види како је Вилорога пробола вука. Те ми отоле, узми онога вука, теле и Вилорогу, па низ село да народ види што није видео. Е, од тада па и дан дањи, више се прича о томе вуку и Вилороги, но о било којем другом случају који се десио у наше село. Па, ево ни дан дањи то се не заборавља за Алину Вилорогу.

И, то је све што сам вам ја имала да испричам од мојега памћења. Вилорога је била и последња моја крава и чобанија, сјетно заврши своју причу ова духовита и дугогодишња чобаница и планинка са обронака Гркова, Вратла и Сињавине, са којима је друговала скоро осам деценија свога, не баш лакога живота. Живота, каквога, рече, не би пожељела никоме своје миломе".

ТАМО СЕ МОРА ИЋИ

Поранио један баричанин, по имену Малиша, да оре њиву. Тек што је подбраздио и подорао крајеве и коју бразду прегнао, кад глас из села: „О Малиша, о Малиша"! Јочни он волове, послушни, зовели то неко њега, и одазови се: „А, што зва, море, што"! „О, знаш ли, да је умрла Тома Радева" завичи звалац? „Не, ја, богоми, не, не. Незнам ни јели се рађала, а не да је умрла", одговори Малиша. „Како не знаш, Малиша, бог стобом, то је та и та, објасни му он, наспремасе, и додај још, да су, за сарану заклали Рудоњу, па би био зијан да се толико месо не поарчи, но да се баци". Малиша, кад чуни да су и вола заклали, а био је, наприлик, поклапан на месо, и ако покојницу није познавао, завичи синчићу, који му је ишо пред воловима: „Ну, дијете, пушти те волове, данас орања нема, тамо се мора ићи, е је то била добра жена"! И, отоле, преко села, право кући покојнице и двори је све док је трајало меса за послуживање.

Од тада, у том мјесту ће се врло често чути пошалица: „Иде ко Малиша на сахрану".

ШТО СЕ ГОСПОДИН ЉУТИ

Уортачио се један циго са једном циганком и њеном ћерком. Љубавио са обадвијема, а по свој прилици старијој циганки је обећао да ће је узети, а узгредно, уз мајку матрачио и шћер јој.

Кад старија циганка сазна да јој он ашикује и са шћером, посумља да ће је узети, па се побуни. Да би му напакостила што више, оде код адвоката и исприча му како је циго напаствовао. Још му исприча да је напаствовао и њену шћер. Напишу тужбу суду за силовање и адвокат брани (заступа) циганке. Закаже суд расправу, дођу циганке и циганин, као и адвокат. У току расправе, циганке су, углавном ћутале, јер је у њихово име говорио адвокат, и циго, немадни куј и камо, призна да је обадвије силовао.

Кад је суд завршио са саслушањем странака, обрати се и цигу, питајући га: да ли има шта да каже у својој одбрани. А, Циго ће: „Господине судија. Богоми, што се та стара буни, има право, њу сам, да простите ошајдарио. Богоми сам ошајдарио и ону младу, па ме не боли и она што се љути. Али, господине судијо, није ми јасно што се тај господин буни, богоми њега нијесам ни доватио, а он ме највише терети”.

ШИЛО ЗА ОГЊИЛО

Погоди један Ускок мајсторе да му праве кућу, и то кулу од камена, на два боја. Утаначе све услове, уговоре цијену и мајстори почну с радом. Но, газда је, изгледа, био веома шкрт, па се није показао као добар домаћин кад је храна била у питању. Није мајсторе добро хранио. Гунђали су мајстори и љутили се на газду последије свакога оброка: те што је хране мало, те што је неукусна, те што је посна, те што нема меса, те, те, те,... Али су ипак радили и посао се „примао“. Одмицали су са зидом и приближавали се крову. Али, стално им је било криво на газду због хране. И, када су почели да зидају комин (димњак), један од мајстора, који је био и најзаједљивији међу њима, рече друштву: „Зна-те ли шта сам наумио“? „А, шта“ запитају га они? „Ево, шта! Ови наш газда је циција каквога моје очи нијесу виђеле. Ево скоро, цијелу му кућу урадисмо, а да се ни иза једног оброка не дигосмо сити. Смислио сам како да му се осветимо. Ево како. Ови мој шешир, и онако је дотрајао, ћу му зазидати у димњак, да му дим никако не може пролазити кроз њега. И има да му оба ока искапају од дима. Нека види како мајстор може доакати“. Прихвате остали мајстори идеју и шешир поставе на отвор од комина, обод му зазидају, а на средину шешира просјечу ножем, како ће кугла, приликом чишћења моћи пролазити доље и горе и тако га оставе. Кад заврше посао, наплате рад и оду. Газда, чим је наложио ватру, димњак није могао да „вуче“, већ се читав дим враћао у просторије. Џабе је газда доводио димњичаре, јер је кугла пролазила кроз комин без сметње, а шешир се опет, за њом затварао. Шта да ради, нашао се газда на муци. Ријеша да се пожали мајсторима каква га је невоља затекла од комина и дима, и сретне баш овога мајстора који је и био иницијатор узиђивања шешира, и упи-

та га: има ли каквога марифетлука да се то може поправити. Овај мајстор, као невољан што се то десило, и након (бајаги) краћег размишљања, одговори му, да се тај „фелер“ може отклонити, али му зафаши цијену у вриједности једнога вола и рече му: „Може газда, како не, само мора Зекоња пројавити кроз комин“. „Како Зекоња, по богу, запрепасте се газда“? „Тако лијепо. Ти ћеш мене дати Зекоњу или пара колико вриједи Зекоња, а остало је моја брига. Углавном, ја ћу ти средити комин да дим пролази“. Немадни куј камо, пристане газда и у напријед плати мајстору колико му је тражио. Кад мајстор узме паре, нађе једну подужу мотку, на врх ње наглави неки нож, испење се на кров и комин. Кроз комин „дође“ до шешира, обреже га около - поред зида те му испадне дно и направи отвор. Када је завршио просијецање, сађе у кућу, наложи ватру, кад дим покуља на врх комина, газда поскочи по кући, од радост, као луд.

Када је мајстор кренуо да иде, а газда почни да га благосиља: „Е, дабогда ти паре биле срећне и аир од њих давидиш“. А мајстор ће, опет заједљиво: „Фала ти газда. Фала ти. Само, други пут боље рани мајсторе, па ће ти и комин боље „вући“! И оде.

И тек, неће на врх године, кад су се неће срили, казао му је шта је био разлог те комин није хтио да „вуче“. Газда се постиди и викне: „А, то је, значи било „шило за огњило“! Ипак ти паре срећне. Не знам да ли су се више сретали, али је прича остала као поука - да се сваки зајам мора, на неки начин вратити. Ђе је мајстору добар оброк ту и комин боље „вуче“.

БЛАЖО И ПАНДУР

Блажо Вељовић, сељак из Подбишћа, код Мојковца, био је доста немирног духа у свакодневном животу. Волио је да збија шале и на свој и на туђи рачун, гдје је, доста пута користио „преслану“ шалу, због које су се извјесни грађани знали на њега жалити и предсједнику општине.

Због таквог његовог немирлука, једном приликом, позове га предсједник општине у Пољима Лазар Томовић, и богоми га казни са неколико дана затвора и нареди пандуру да га затвори у општински затвор. Пандур поведе Блажа до те зграде, и кад отвори врата од избе Блажо искористи пандуреву непажњу, па ухвати пандура и убаци га у избу и затвори врата, препријечи их, и одатле оде код предсједникове жене и рече јој: да га је „господин предсједник послао, да му оправи димижану од пет литара ракије и једно кошето (стегно) меса, е има госте из Среза, па да их почасте“. Није предсједниковој жени било пријатно да шаље пиће и мезетлук у Општину, али, шта ће, спреми то. Блажо узме и право у општину, код предсједника. Кад га предсједник Лазар угледа, зачуди се: откуд Блажо, а нема пандура, па ће љутито: „Откуд ти, поганштино, ђе је пандур“? „Вала, господине предсједниче, ено га онамо у ону избу, ја га затворио, он је докон, па нека он тамо ладује, а вама сам до нио да опробате ову ракију и ово кошето меса“. Предсједник прими овај „поклон“ од Блажа, опрости му и прве и овај последњи гријех, али зато пандура казни затвором што је дозволио да га Блажо затвори, умјесто он Блажа. Али није „јевтино“ ни предсједник прошао. Кад је дошао кући и видио да је Блажо и њега прешао и са његовом ракијом и кошетом меса га „почасте“.

ДОБРО ВЕЧЕ ВЈЕЧНА КУЋО

Један врло угледан сељак - Морачанин, живио је мало подаље од села. Сеоске гробље било му је подалеко од куће. И он, као уман човјек и имућан сељак, поред осталог, размишљао је и о „оном дану“ кад умре, ће ће се укопати и одлучи, да подигле, себи за живота, гробницу и то на својем посједу. Како одлучи, тако и учини. Сагради лијеп споменик, да је напросто био заљубљен у њега. Свакога дана, у сумрак, обилазио га је, и причали су, да је приликом сваке посјете споменика, викао: „Добро вече моја вјечна кућо“! Примјете то неки фирауни из комшилука, да старац сваку ноћ обилази споменик и договоре се да виде и чују: шта то он ради и прича кад дође код гробнице. Једну ноћ, он мало по прикасни, да се мрак повуче и комшије дођу прије њега, отворе врата од гробнице и једнога од њих убаци у гробницу и затворе врата, а остали се склоне у жбуње и папрат недалеко од гробнице. Кад старац, по навици, дође до гробнице, направи круг-два око ње, назове јој „добро вече“. Кад он изговори оно „Добровече“, онај кацакан, из гробнице одговори му: „Добра ти срећа, освоји га по имену и викне: ајд улази, шта чекаш“. Уз то још почне да диже ону плочу са врата и да се ргења по гробници. Кад старац чује глас и још кад види да се врата помјерају, трљапи колико је снаге имао, да бјежи. Кад остали, скривени то виде и они навале за њим, побацили, вичући: „Нијеси побјегао, нијеси побјегао“, док су га угнали у кућу с малом душом, да је једва успио да се пребаци преко прага у кућу. Од тада, никад више није обилазио „вјечну“ кућу нити јој је називао „добро вече“, док је коначно у њу отишао на вјечни починак.

ДАО ОБРАЗ ЗА ГУЗИЦУ

Неђе почетком прве половине деветнаестог вијека, уочи Поклада, у Морачу, неко покраде месо с тавана неком Спасоју, по оцу Мушкином. Дигне му све што је ваљало: те ноге од презимљеног крмета, те неколике лубине овче, те неке изуђене комате меса и остави му скоро празне пајанте. Кад Спасоје (по тепању Паљока) види како му се неко уфабио на таван кад он није био кући, запути се да се пожали племенском капетану званом Мрдеља. Дође код њега и исприча му све по табијату. Слушао га капетан, слушао, слушао, па ће га, на крају Паљокине бесједе упитати: „Па, добро, Паљока, ко би то могао бити да те тако поара, какве су ти комшије, јесу ли они склони таквим работама, а“?

„Не знам, капетане, богоми. Сиромаси јесу, није им га вјеровати, а, ја да знам, нијесу ништа клали, нако ли по каквог ситног брава ријеч ми се не чула“, одговори Спасоје.

Забрине се капетан, ко би то могао бити, па се присјети и Поклада и толкује: да онај ко је украо месо, мора да је то учинио због Поклада. Уз то се присјети, да тај месо мора арчити по ноћи да га ко у дан не види да троши месо, а својега није имао, и да ће морати пити воде више него обично, јер суво месо и још добро осољено - како му је Спасоје описао, тражиће велику воду, па ће, након тог размишљања, све ово рећи Спасоју, и још му рећи да одмах иде код извора са којег му комшије носе воду, да иг контролише како ће се те ноћи понашати, али да се притаји да га не примјете. Спасоје ти отолен пут под ноге, по савјету капетана Мрдеље. Дође код извора једног комшије на којег је сумњао да му је „полазио“ таван, притаји се у неки чечар и посматрај право у његову кућу. Кад у јендо зло доба ноћи, комшија му, из куће фрљи и право у неки трап од кумпијера.

Отуд извуци некакву цакљу и на брзину право у кућу. Спасоје у оном чечару, а чеки, а чеки, а чеки, неће ли доћи на извор, како му је то, капетан реко, да чим поједе месо, мораће тражити воду да пије. Кад у један вакал, скоро кад се ноћ и дан дијелили, ето ти - све ми се чини да се звао Мргуд Буљов, са каблом на извор. И, у колико је доспио до извора напао је на ону чесму да пије, да се Спасоју учињело да ће и ону чесму попити са водом. Кад се добро надиклио, узме они кабо и сњим кући. Спасоје ти, одатле, ко муња, право код капетана. Испричај му све потанко што је видио. Мрдеља ти не биди лијењ, но нареди пандурима да му одма доведу Мргуда и да му претресу кућу и донесу читаво месо које нађу тамо. Кад су га довели, пригнај ти га капетан уза „зид“, па Мргуд немадни куј, ни камо но признај све како је било и да је он покро месо Спасоју. Кад он признај, капетан нареди да се скупи цијело село и пред сељацима нареди да Мргуд понови све оно што је њему признао. Кад он понови што је учинио, капетан нареди да лопова вргну преко неке крље и да му одвале двадесет и пет чибука по гузици, и да Спасоју мора вратити месо које није појео, а поједено да плати колико то Спасоје затражи. Тако је и било. Но, кад су Мрдељу питали: ко га проказа те изгуби образ и извуче чибукање, Мрдеља им одговори: „Е, би што би, да дог образ за гузицу, а одаде ме преслано месо“.

И ако се ово догађало прије више од једног и по вијека, у Морачи се прича као да је јуче било.

ДАЂЕТЕ, ДАЂЕТЕ

Чуо неки Ускок да код једног Дробњака има добра ђевојка стасала за удају. Чуо и то, да родбина ђевојке, бира будућег зета и пријатеље и да би, неко задовољио њихов избор, мора бити без мане. Усуди се Ускок да иде да је проси, па шта му Бог да. Његови укућани „држали“ до куће и братства. Уважавали се и цијенили, па им није било баш свеједно, ако буду тражили ђевојку, а не добију је, па су на све начине радили да одврате младожењу од намејре да тражи баш ту „чувену“ ђевојку. Но он није хтио да одустане од своје намјере, па им је на њихово одвраћање одговорио: „На ђевојачка врата и магарци ричу, оћу па шта буде“. Те ти он право у кућу удаваче. Кад бани тамо, чељад се срочај на њега као на бијелу врону. Не познају га, па се чуде: ко је тај што се усудио, и то сам, и без најаве, да тражи њихову одиву која је била на гласу у читавим Дробњацима. Није он посједио ни тили час, а „глава“ куће ће га запитати: „А, ко си ти, момче и што си дошо“? Богоми младожењу не изненади такво питање, а уз то био је и крупан и развијен, по конструкцији прави грмаљ, а и лијеп, што би се рекло - момчина права. Не буди лијењ но на питање, богоми оштро одговори: „Ја сам унук тога и тога, а син тога и тога, а зовем се тако и тако, и моја кућа, ни по чему не узмиче од ваше. Сад, ко сам знате, а какав сам видите“. Док је он саопштавао ко је и оклен је, укућани, зачуђено га слушали и гледали. И настави он даље да бесједи. Кад им реци све о себе и својима, онда им саопшти и што је дошо: „Ја сам чуо да имате ђевојку која је стасала за удају и која би одговарал за мене, па сам дошао да ми је дате, ако оћете. Е, ако ми је не даднете, ја вас нећу ни молити, но ћу, великога ми бога, учинити што сам наумио“. Чељад се згледај, згледај, па се почни чудити што им овај овако оштро пријети. Заније-

ми свако, без ђевојка што је уокотила па не смеће очи с њега. Почни се укућани подмигивати и изводити изкуће, на договор и закључе: да ће иг он поубијати, ако му не дозвоље и договоре се да му дадну ђевојку. Кад се договоре, отац ђевојке ће рећи: „Вала момче, јеси силан и наочит. Нијеси ни од рђавог братства и куће, а видим да ни ђевојци није преко воље и договорили смо се да ти је даднемо, али само под једним условом: „да нам кажеш, шта си био наумио да урадиш, ако ти је не даднемо“? „Оћу, право ћу ви казати, али прво нека се ђевојка спреми“ одговори им он. Кад се ђевојка спреми и они му је честитају, он ће: „Е, сад, драги моји пријатељи, да ви кажем шта сам био наумио да урадим да ми је нијесте дали. Био сам наумио да подвијем шипке да се вратим тамо одакле сам и дошао и да ђевојку тражим на други крај“. Види они да иг је Ускок прешао. Но, учињену послу нема мане. Одиву и младожењу лијепо испрате, и о томе браку и њихову породу се за дуго причало и у Ускоцима и у Дробњацима, али по највише о младожењиној сналажљивости и тазбинској страшљивости.

ЗЛА ЖЕНА ЈЕ ГОРА ОД ТУРЧИНА

Живио у Ускоцима један врло угледан племеник који је био врло храбар и неустрашив, па је, као такав био „страх и трепет“ и за Србе и за Турке, и ако је то, било за доба турске владавине, тако да му нико није смио стати на пут, а камоли му изаћи на мегдан. Помиње се више имена, па пошто нијесмо сасвим сигурни о којем Ускоку се ради нећемо га ни помињати по имену да не бисмо погријешили у именовану.

Тако је овај Ускок, једног јутра, наишао на дорату, путем према Никшићу, да га је страшно било погледати, а камоли му стати на пут. Ни Турци који су у то вријеме господарили ускочким дуњалуком, нијесу били ради да им овакви јунаци крстаре њиховом територијом. Зато су неколико пута постављали бусије да га смакну. Али им то није полазило за руком. Јер, кад су год чврсто одлучили да га нападну, чим би он наишао на његовом дорату, страх их је обзимала, да га никад нијесу смјели нападнути.

Тако се деси и последњи пут када су га чекали у бусији. Али, као и раније, када су га виђели како им страшно изгледа, склањали су се да он њих, случајно, не би видио. Но када је Ускок пројездио на пут куд је пошо, Турцима буде криво, што га и овога јутра пустише да га не нападну, но да им умакне. И договоре се да га чекају па када се врати с пута да га нападну. И, тако, у тој бусији читав дан пречаме чекајући га. Но, када је било неђе испред саме ноћи, врати се Ускок с пута. Али не онако плаховито и оштро, него опустено, млитаво и замишљено, као без главе. Ни коњ на којем је јахао није био плаховит, него и он као без ногу, млитав и лијењ. Кад га угледају Турци како је Ускок окембио, зачуде се шта је то са њим да не личи сам на себе и закључе да је он нешто бон. Пусте га да им приђе близу, на дохват

руке, изађу пред њега тако рећи да их и не види. Један од Турака ухвати му коња за узду, и запитају га: шта се то са њим дешава, да је ујутру, када је туда прошао толико изгледао силан да му нијесу смјели ударити, а сада им паде шака без по муке, па да није нешто бон?

„Вала, Турци, нијесам ништа бон, но је нешто од тога теже. Имам кући и злу и опаку жену, па кад одлазим од куће весео сам и чио, а када се враћам, знајући и какво ће ме чудо од жене срести и напасти, не мили ми се ни враћати кући, па о другоме и не помишљам”.

Згледају се Турци, повјерују му што им прича, а и сами знајући шта у кући значи зла и опака жена, један ће од дружине из бусије завикати: „Дина ти, честити беже, пушти га нека иде кући, све нам је поштено реко, и дина ми, виша му казна не треба од зле жене”. Послуша га бег који је предводио дружину и био у бусији, пусти Ускока да мирно иде кући. Оде Ускок, онако понизан, од „колача” који му је жена „замијесила”, и понизила га, да је касније и избјегавао да изађе међу људе, због те за њега велике увреде и срамоте, коју је доживио падајући Турцима у руке, што му се није миљило вратити кући, знајући да ће, чим бане, жена приметити кавгу и изазивати свађу и штеку.

Због тога га је касније читаво ускочко подручје, па и сами Турци који су се до тада од њега бојали, сажалевало.

ЖЕНА - УТВАРА

Закоσιο се Мркоје у орнице. Трава млада, а поодрасла, па му се миљило да цио дан коси, а да не одмори. Како је коσιο до мркле ноћи, при повратку, мало се задржи код једног комшије и посједи док је мрак зацаровао да се од карамучине није видио ни прст пред оком. Крене кући, и полако, пипајући путем, дође до једне поточине, и тек што је стио да искрочи на мостику, свитне свјећица и он примјети да на мосту неко сједи. „Које си то тамо што си засјело“? - запита он. „Ево, ја“ одговори жена. „Која ти, јеси ли ти Симона“ - запита он? „Јесам вала, ја кренула да те сретнем. Велим, да си уморан па да ће не кљунеш крај пута у ову карамучину“ одговори му жена. „Зашто си оставила ћецу саму, а да тражиш мене, ко да је мене страх, диж се отоле“! - викне је Мркоје. И у моменту кад је она устајала с мостике на којој је сједела, опет свитне свјећица, а како су јој ноге висиле низ мостику, примјети Мркоје да то нијесу ноге од чељадета, него да су пете окренуте напријед и види да то није његова Симона но утвара. Најежи му се коса на глави, па јој викне: „Предамном“. А она ће: „Ај, ти, ти боље видиш“. „Не, не, но ти“, и већ смислио да је клепа косом. Пође она напријед, а јадни Мркоје, заждиј оном гривном, право у главу. Стани ти утваре цика, па завичи: „А ну Мрки још једном, молим те“. „Не, не, за ноћас ти је доста, па ти неј више правити чекалицу Мркоју Јосову“. Тек што је он то изговорио, она утвара некуј фрљи, као да је никад није било. Дођи он кући, кад код куће жена спремила вечеру, ћеца полијегала, а она плете и чека га. Није то задуго никоме причао, а ни по ноћи није никуд ишао.

ЗАВРАТНИК

Мигуд Јевремов био добар домаћин и малдар, па му се није било тешко оженити. Нађе он јенду ђевојку, кршну и стаситу. Веле, било јој је лакат преко крста. А он је био узет и нечемуран, па су викали, кад иг виде заједно: „Јад жалости, богами јој не може наудити колико мува на брус“.

Дошла косидба и Мигуд сакупи мобу да му помогну. Достина дође и ради Петруше. Уварно да је виде. Окупили ти се они на Округли До, закосили се и падају откосо као од гћале. Козбаша ти је Зејо Петров, ртан момак и нареција. Остали за њим, по косачким способностима, а Мигуд најзадњи. Неможе „пера“ обити, ко да му се неко у водијер попишо. Дође вакат за ручак. Свекрва стави тепсију на главу а Петруша бронзин и још нешто у руке, те на ливаду. Кад су оне прилазиле косачима, они мало и да се прикажу пред младом, па навале и што могу и што не могу. Зејо Петров, као козбаша, размане се да му све клупка траве излијећу испод косе. Петруша стане да га гледа и да му се диви. Примијети то свекрва, па јој се окрене и викне: „Ајде, шта ту буљиш, покрепаше ми косачи од глади“. „Е, нека крепаше, лико, богами. Крепавам и ја без слађега ево од кад сам прескочила ваш праг. Но, виђи, јадна, врата, виђи завратника, како му скачу навилци испод косе. А гледај јада мог, јебо оца свога, како истуца за њима, као ни девети дан да не једе ништа“.

ЗЛЕ ОЧИ (УЧИНИ)

О моћи „злих очи“, (учина) народ је од увијек вјеровао. Сумњао је у многе особе, нарочито жене, а зазирао је и од неких људи, да могу да „урекну“ што им се год свиђало, што ће рећи, да га „смакну“, униште. На удару „злих очи“ обично су били: лијеп момак, лијепа ђевојка, невјеста, лијепо мушко дијете, лијеп коњ, во, теле, јагње, и тд. Зато су, у народу, па и данас присутне изреке, ако се нешто лијепо види, што одваја својим изгледом од осталог, да се каже: „Небило рока“, не било му „злих очи“ и сл. Ради тих урока и злих очи народ се трудио да на неки начин заштити то што би могло „отићи“, па би планинке, лијепом телету исплетале огрлицу и стављале му око врата. Огрлица би била исплетена од разнобојног плетива и још којекаквих додатака, за које се сматрало да ће особи „злих очи“ осујетити учин. Ждребету би у накит око врата везали и кашику, доброј крави-музари у реп би сплетали плетеницу, опет са којекаквим уплетима и концима, а на овна - ћикаља би стављали лучац од тисовине, итд. И код људских особа су се носили „заштитни“ предмети, као: тисовина, лук бијели, „велико зеље“ и којекакви други предмети за које се сматрало да штите одређеног иксана од урока. Кад су у питању мала дјеца и ту су се предузимале мјере заштите, да се колијевка заштити од учина, па би се лучац од колијевке правио од тисовине, а ако није било то, онда би се обавезно наодило парче тисовине, као крст обично, и уплетао у лијепу исплетену узицу која се затезала са лучца на јабучице од колијевке на коју се ослањала стручица. У тај „уплет“ који се радио од најмање три боје, поред тисовине уплетано је још по нешто од разнобојних крпица. Код добрих волова, домаћин би, на јарму прикивао нађену плочу од непознатог коња, а на ралу би, обавезно заорањ правио од ти-

совине. Исто би и шпирке у јарму биле тисове. Колико се вјеровало у те учине и бојало од њих, мало се у којој кући могло ући и а да се уз огњиште, не види постављена плоча од коња. Уз све ово постоји безброј прича, да су, „нечастиви“, ако би хтјели некога да нападну, то нијесу смјели да ураде, ако је тај имао тисово дрво при себи, па било у дуванској кутији, чибуку, корицама од ножа, цигаршпицу или другом, но би рекли: „Вала, да ти није, именујући предмет од тисовине који овај посједује, ноћас би се фино провео“ итд.

Но, по причању старих, а богами, то се дешава и у скорје вријеме, и против „злих очи“ и „учина“ су се људи борили некаквим травама и гатањима, а понегдје и физичким обрачуном са особом на коју се сумњало да се бави тим нечастивим послом. И, ево једне доста тазе приче.

Не баш тако давно, издигао један, не знамо дали је био Морачанин или Ровчанин, а можда је био и Наијаш, а звао се Медо Пурељин, са стоком на катун. Имао је само једног синчића, лијепог ко упис и извео га с мајком на катун. Но како су били велики пољски радови: копање, косидба, пластидба, и други послови, Медо задуго није долазио на катун да обиђе фамилију и стоку. Кад је, последије подуже паузе дошо, имао је шта да види - од ђетета ништа без пријекрс, осушило се ко брстина, лице му пожутјело, око очи поплавио, ножице и ручице му суве ко палице, ада, само још што није пионуло. Кад га види, као да га гром гађа. Закукај из свега гласа шта му се то с ђететом догодило. Зовни жену, питај је шта би с ђететом. Жена, сирота, шта да му без. „Богами, ето то што видиш“ и врисни она у плач. Шта би могло бити, да се дијете није с чим отровало, је ли ко долазио, да се није од чега препало - навали он с питањима, не би ли, на било који начин мого одгонетнути шта му то тако „испи“ дијете. Кад му жена кажи, да од издига до тога дана, нико ни од куд, није долазио, без нека Ђела Пулетина из суседног катуна. Бидни Меду јасно да је то она вјештина ријешила да му ископа дом. Не буди лијењ, но узми наку мачугу и отолен право на Ђелин катун. Кад га Ђела виђи да јој прилази колиби, не бидни јој мило, е је знала шта му је урадила, а још знала је да је Медо пла-

овит и врлетан, па из колибе, право к Меду у сусрет, са виком: „Благо њој ко јој то долази у госте“ и какве јој гласе доноси, па рашири руке да се још са њим загрли. Богоми Медо не биди лијењ, како му се она примакни, он кип, за перчин. „Е пасја шћери, сад ћу ти казати што сам дошао и какве сам ти гласе донио“. Па оном мачугом развези по сапима, неколико пута ко по крвнику, и завичи: „Дошо сам, кучја шћери, да ми кажеш: шта си ми оно, учињела од ђетета“. Почни она да се брани и отима, али јадни Медо укерпио па не пушта, но јој још припријети, да ако му одма не каже и дијете не спаси, да ће је објесити за витице и још је фурмином запалити. Кад јадна Бела виђи да је враг однио шалу и да ће скапати у Медовим рукама, завичи: „Молим те, немој ме тући, ја могу твојему ђетету помоћи, и ево, с овијег стопа да идемо“. Медо, кад то чуни, нико срећнији од њега. Пусту је и нареди јој да иде пред њим. Она га замоли да је пусти само да „нешто“ узме што јој треба, што он не би смио да види и да одмах иду. Пушту је Медо, али је држи на оку да му куј не шмугне. Бела ти узме некакав замотуљак и наку штруглицу и кад крени реци Меду да, гредом, морају свратити на пет извора и поброј их по називу, да са њих завате воде, и реци му да ће она ићи прва, а он да иде за њом и саопшти му да се ни она, ни он, не смију никуј окретати, нити што зборити. Отолен, она пред њим, а он за њом, од извора до извора, она са сваког завати по мало воде док напуни они суд и отоле колиби. Кад дођи тамо, Бела узме дијете те са њим на накав самар, прикриј га некаквом дером, из оног замотуљка извади некакве макасице те маломе, из перчина осижечи три прамичка косе, ону воду из штругље три пут преспи у други суд и опет је врати, па са оном водом покропи дијете по глави и умиј га, затим му дадни да три пута од ње попије, исијечи нако коријење од накае траве и ушиј га маломе у капутић под пазуво, а оно воде, што је остало проспи по накој мачки која се била усундала око њих, а оне прамичке перчина и још нешто, савиј у накав замотуљак и понеси и закопај под пасје корито и стим заврши свој посао. Од тога момента, ђетету пође на боље, почни слађе да једе, да спава, да се не плаши, бо-

гоми се разрасти и поправи, да га нико, за мјесец дана није мого препознати. И, како тај дан тако и бадњи дан, никад више није зликало. А, богоми му знамо и име и презиме, али, за сад нека остане не одказано. А, Медо вељаше, да је имао пса од којег ни тица није смијела прелећети преко катуна, а кад је Ђела прилазила да закопа своје чваролије под његово корито, пас се уплашио и затегао вериге од колца да побјегне и није смио ни цикнути, а не ланути. А, она мачка што је Ђела полила оном водом из штругље, сјутра дан су је нашли мртву под стревом од колибе.

Клео се Медо, на живот овога сина - јединца, да је било све како смо то и написали, а прича се да је био истинит и викало се „Чистих уста“ ко Медо Пурељин, па ајд да му и ми вјерујемо.

Ђела, од тада, није могла никоме наудити, а задуго је послвије тога живјела.

ИЗЈЕЛА ГА СРАМОТА

Негдје у Горњем Липову, бар се тако причало, живјела једна бројна породица која је осталима у селу служила за примјер по слози, послушности и раду. Но, као и свугдје и у свему, постоји по неки фелер, тако и у овој породици. Био је један непослушко и нерадник, за којег није важио кућни договор. Он је ишао куд је хтио, а ако би што и радио то је чинио супротно од осталих у фамилији. Старјешина породице, свако јутро би, за софром, док би обједовали, вршио распоред дневних послова шта ће ко радити тога дана: ко ће ићи за стоком, ко ће ићи, ако треба у град за набавку кућних потребштина, шта ће ко радити на имању и тако редом. Овога сина - непослушка, док би остале распоређивао, не би ни погледао - једноставно би га заобилазио да се ни погледом не сретну, да не би дошло до сукоба, јер би то негативно дјеловало на остале чланове фамилије. Једног јутра, кад је отац, старјешина куће, распоређивао дневне послове фамилији, овај му син - непослушко, пошто није добио никакво задужење за рад, запита оца: „А, шта ћу ја радити данас, тата“? А, отац, увијек љут на њега, окрне се и рече: „А, ти ајде, доље крај ријеке, узми какав срг и ргај у оно трње“! „А, што да ргам у трње, тата“ зачуђено ће га припитати син. „Е, ништа друго, но неби ли изргао какву змију да те фишти међу оба ока да од ње не писнеш, да нам не реметиш слогу у фамилији“, и заврши разговор са њим. Изједе сина срамота што је најгори у фамилији и за њих „бијела ворана“ и крене за осталима на посао. Причало се, касније, да му је овај син, последице овог разговора, уважавао кућни договор као и остали у фамилији, тако да се, касније отац на њега по највише „ослањао“ и да је код њега и самро. Дакле, никад није касно.

ЈАРЕ МОЈЕ

Пошао неки Ускок звани Дрекало у варош да купи мало соли, гаса, дувана, коју фурмину и још по нешто. На пазару је позатрајао, сретни се с овим, сретни се с оним, а дан био кратак, па прођи ко руком о руку. Но, он је имао коња - седланика, па није ни ајо што ће морати доста пута да превали по ноћи. Кад окрене из вароши и ако је био пао мрак, виђелица је била добра. Ошини он Дората, а бољ, а бољ, па кад је био испод званих Вражјих греда, погледај, кад крај пута јаре. Он помисли да је неко ћерао мал на пазар па да му је јаре изостало. Спусти се са седла, дохвати оно јаре, те предасе у крило и продужи пут. Није много одмакао, а оно јаре се почни копрцати. Он га почни умиривати и тепати му: „Јаре моје, јаре моје. Умири се, ђаволе"! Кад оно јаре једном проговори, па и оно почне да виче: „Јаре моје, јаре моје" и фрљи му из наручја у они мрак да није ни знао куд му се ћело. Тек онда је Дрекало видио да то није било јаре него утвара. Богоми се уплаши, ошини коња да што прије прође испод греда, кад у том тренутку, стани вика иза пећине: „Ништа не ћерај коња Дрекане. Да ти није тога ножа за појасом, не би ноћас побјегао крила да имаш, но би био наш, а овако ајд до друге прилике". Послије овога гласа, причао је, настао је смијех и урнебес: „Јаре моје, јаре моје" и тако све за њим док је избјегао на неку чистину, и с малом душом доспио кући. Никад више туда није ишао сам, нити по ноћи. А многи су, касније причали, да им се, на исто мјесто јављало некакво привиђење.

КО ОД СТРА МРЕ

Живјела два кума у доста добрим односима. Испомагали су један другоме, вршили позајмице, прискакали у помоћ кад је год то требало. Но, једнога пригна нужда за једну већу позајмицу новца, у вријендости доброг вола. Кум, као кум, схвати нужду свога кума, раздријеши кесу и дадне онолико колико је овај тражио. Рок враћања нијесу одређивали до када кум треба позајмицу да врати. Куму - позајмиоцу је одговарало да рок буде што дужи, а куму - даваоцу било је неугодно да тражи новац. Пролазили су мјесеци, па и године, кум - дужник никако да се сјети да врати куму дуг. Кум - даваоц, једном се усуди и опомене кума - дужника за дуг. Кум - дужник прећути. Тако једном тако други пут, трећи и ко зна који пут, али кум - дужник и не аје. Овоме се једном досади, па ће куму - дужнику рећи: „Чујеш куме, ако ми, до сјутра не вратиш дуг, учињећу шта сам наумио, да знаш“. Богоми се кум - дужник и уплаши оваквог ултиматума од кума - даваоца, па ће на врат, на нос, да створи новац да врати позајмицу. Кад скупи новац, отоле те код кума. „Е, вала куме, ево сам ти донио дуг, али, кумства ти, да ми кажеш: шта си био наумио да урадиш да ти нијесам вратио дуг, те ми они дан припријети да ћеш учинити, ако ти дуг не донесем“? Кум кад узме паре и стави их у џеп, рече му: „Оћу, куме, кумства ми. Био сам наумио да ти их никад више не тражим“.

„Е, сад видим, ко од стра мре, за душу му прде“ - рече кум - дужник, и оде ко опарен.

КАКВЕ СНАЈЕ, ТАКВИ СИНОВИ

Био један врло mudar сељак који је имао неколико синова и велики посјед имовине. Када је био већ у поодмаклим годинама, знајућ и да ће се његова имовина, након његове смрти, морати дијелити, најрадији је био да он то учини за живота. Но, да не би „огријешио душу“, хтио је, да, ипак „провјери“ снахе и увјери се која му је најприврженија, да приликом подјеле имовине имадне и то у виду.

Размишљао је како то да утврди, а да снаје не дознају шта он намјерава. Уз то, провјеравао је која ће му од снаја бити најбоља „сјутра“ кад он не могне и буде му потребна њихова помоћ, па да се на вријеме, опредјели са којом да остане да живи.

Ријеши се да се разболи и да, неколико дана легне у кревет. Тако и учини. Још каже чељадима да га „мучи“ дроб те да има и пролив. И шта ће ти бити, једну ноћ, као и обично, окупила се чељад у кућу, а „болесник“ гледајући их како се понашају, примијети као да им и није стало за његову „болест“, он позове најстарију снају и повјери јој да га „мучи“ дроб и да је промако (пустио у гаће). Она, кад то чуне, одмахне руком и чим изађе од њега грохотом се на смије. Позове он другу (редну) снају. Понови јој што и првој. И друга се ухвати за нос, као да је нешто засмрђело, изађе па и она прсне у смијех. Тако трећа, тако четврта. И још свака исприча једна другој, да се „бабо“ усро у кревет. Ни једна ни да покуша да му донесе веш, а не да га пресвуче. Види му жена да се снаје нешто подругују и смијуре, па им приђе и упита их шта се то десило те се тако грохотом смију и оне јој кажу да је „бабо“ „пустио“ подасе и опет настане смијање. Кад баба чуне за то „зло“, узме некакав веш па трком код ђеда, да види у каквим је мукама, па још с врата завиче: „А, што несретњиче, нијеси мене звао да те

пресвучем, но оне каштигуље да ти се сада смију и спрдају" и приђе да му промијени преоблак. Кад ђед види, да му без бабе нема живота, и да је провјера пажње снаја према њему успјела, каже жени да он није болестан, нити да је „пустио" у кревет, већ јој објасни због чега је то тако радио.

Сјутрадан, кад је свануло и чељад поустајал, устане и он их окупи све око себе: и синове и снаје и другу чељад и исприча им због чега је то тако радио, и каже им да су му снаје, својим понашањем, на вријеме рекле, да сјутра, кад још више остара и изнемогне, не би, о њему водиле рачуна. А какве су снаје, такви су и синови - закључи старац. Те, пошто ни једна снаја није хтјела да га „пресвуче" ни да му дода преоблак, да је ријешио да ни једном сину, за живота, не да ништа од имовине, још им саопшти да му одмах напуште кућу и да му не смију више доћи све док је он жив и док не изврши „неуду" подасе.

И, тако и синови и снаје оду куд-које, а он остане са женом да живи. Колико им је то самовање трајало не знамо, али знамо да и у овој причи има поука за млађе.

МЕДОВА ЕЛДА

Елда је житарица која се сије у брдовитим (оцједитим) предјелима. Сију је више сиромашнији људи, и то касније од осталих житарица, током маја и почетком јуна мјесеца, обично, ако им је остајао по који дио њиве који нијесу имали чим другим засијати. Успјевала је и у поснијој њиви, а ђе је она сијана, послије ње, ни травка не би „пуцала“ из њиве. Она би „испила“ сву снагу земље. Имају двије врсте елде. Једна је звана „руска“ и љуштура јој је зелена, а хљоб или качамак направљен од ње био је црн и неукусан, ако се, у њега не би ставило доста мрса (сира и скорупа), а друга врста звала се „нашка“. Била је црнога зрна, тј. љуске, а језгро јој је било бијело као сита. Много је укуснија од „руске“. Нарочито је укусна када се, од ње, спреми качамак са кромпиром. Највише су домаћице, од елдовног брашна спремале питу, тзв. елдију. То је била права посланица и за најпробирљивије. Она је имала и једну својеврсну карактеристику. По њој су људи препознавали човјека какав је као газда. Ђе год би виђели њиве засијане елдом, говорили су да у тој кући почива сиромаштво. Тако је неки Потарац, звани Медо, једног (као и осталих) прољећа засијао читаву окупљеницу са елдом. Њива му је била прилично нађубрена, а прољеће бурно и погодно за узраст елде, па је њиву било љепота погледати како у њој елда расте и напредује. Зато, причали су, Медо је свако јутро, рано устајао и обилазио њиву, веселио се како му елда расте. Свако јутро би, када дође на врг њиве, викао: Добро јутро елдо, плети коше Медо“. То би понављао по неколико пута и враћао би се кући и пун наде у добар род његове „миљенице“.

Тако једно, тако друго, треће, пето и ко зна које јутро по реду. Елда је расла на замјерке, а он се радовао. Кад једно јутро, када је пошао на њиву, имао је шта виђети: њива

црна као да је опаљена. Дођи тамо, кад њива пуста. Ни трмунице. Оно, преко ноћи, пала слана па је спржила да ни трска није остала, но уколико је сунце огријало, сваки струк се и са цвијетом скључао, да се није познавало шта је ту било. Кад виђи зле јаде и штету која га је убила, закукај и завичи: „Зло ти јутро елдо, кољи ђецу Медо“. У повратку кући, то је, веле, све из гласа викао и понављао. Кад је дошо кући, одмах се попаковао са свом фамилијом и некуд обестрагао, да, кажу никад се више није повратио на своју окутњицу. Али је остала прича: како је Медо, свако јутро обилазио елду и називао јој „добро јутро“. И данас се може чути, за по ђешто, „да не буде род као Медова елда“. А Медо је, веле, умро са увјерењем, да му је елда „отишла“ од очи Заке Гигејеве, за коју се говорило, да има такве очи, да, кад би погледала у пун кото варенике, одмах би га усирила. Е, ако нијесам ово чуо, губав ти на праг долазио!

МИЛИЧКОВА ТРГОВИНА

Био један Кираш, тако га прича помиње, а име му је било Миличко. Окле је био не знам, само кажу да је био велики нерадник. Није имао ни мачку пред кућом. Но и кад би га сувотиња нагнала, да ће, надницом заради дебе сира, док би то потрошио, не би ни папком мрдуо да друго што заради док му у дебе што траје.

Једном приликом неко му да једно штене, и он га донесе кући. Штене је било женско и лијепо расло, па и окотило се. Окотило пешесторо штенади, оних трунтова. Није се знало које је од којег љепше. Расла штенад на замјерке и када су поодрасла и почела сама да лочу, Миличко ће рећи жени: „Вала жено, ова наша штенад, машала, лијепа. Штета би било не виђети од њих неког аира“. „Штета, богоми, Миличко, но како ћеш аирисати ако их не понесеш на пазар“ - одговори му жена. Договоре се они да тако и учине. Миличко ти, не буди лијењ, но узми косијер те у неки врбљак, усијечи нарамак прућа, оплети котарицу, те ону штенад упрти на леђа и с њима на пазар. Дођи тамо, а оно нагрни народ као на сеир, да види шта је то Миличко донио да продаје, шта му је то у котарици, јер га нијесу запамтили да било што ради, а не да носи котарице по пазару. Но, никоме није хтио казати шта то носи. Но и ако га је ко питао одговорио је: „Виђећете“. Чим стигне на пазар скини ону котарицу с леђа, а оно народ, ко народ, сроцај се као на сеир. Гледају ону штенад, сеире, и свак би пожелио да има једно, како су лијепа. Почни га припиткивати за цијену, али Миличко ко Миличко, на криво насађен. Неће штенад да раздваја. Оће да продаје свако на гомилу. Цаба га убеђивати да их раздвоји. Одговара: „Не раздвајам их и квит“. Но неко од муштерија, што је био заинтересован да купи штене, запитаће га, ми-

слећи на фајну. „Вала, газда, штенад су лијепа, но од какве су скотнице“?

А, Миличко, као да је очекивао такво питање, скочи, стави руку на прси, да би био што убједљивији о соју скотнице, па завичи: „Е, чујеш пријатељу. Ево се не знамо, али ме вјеруј што ћу ти рећи. Од такве га скотнице ја био, па нек будем да неваљам“!

У том елему и дан пасај, Миличко ону котарицу поново на леђа и натраг кући. Је ли касније које штене коме продао, не знамо, али код народа је остала прича и подругивање: „Неће е да иг раздваја колико ни Миличко штенад“.

МАРИФЕТЛУК

Студирао један момак, вактиле, правне науке. По повратку кући, последије испита, наиђе кроз једно село и сврати код једне куће да мало одмори и попије чашу воде. У кући је била само једна невјеста, и кад га види лијепо обученог, још са „лептир“ машном, свиди јој се, па га понуди и јелом. Пристане студент и она му постави оброк на синију. Хљоб је био урметинов. Кад он приђе за софру, она, гледајући га, запита: „Боготи, а шта ти учиш“? „Па, ја студирам науке“ одговори јој он. „Добро, кад студираш све науке, а студираш ли женски марифетлук“ запита га невјеста. „А, то сам ја, давно изстудирао“ одговори јој он. „Богоми, мешчин, нијеси, а да си, ти би знао шта ја мислим, а овако... И, ево сад ћеш виђети да нијеси“ па скочи на прозор, па завиче свекра и мужа који су орали њиву: „А, брже овамо, спасавјте ме, оће ови да ме напаствује!“ Свекар јој и муж уставе волове, па с некаквим кољем трк уз њиву, утрчи у кућу, па маг на студента да га пребију. А невјеста ће: „Бабо, наше бруке, за мало се данас не обрукасмо и образ не изгубисмо, да ни се чоек удави у кући за софром“. „А, шта је било“ успаничено ће запитати свекар. „Шта јаде, ја му поставила да нешто презалогаји, а оно га полену мрва од леба урметинова, па, сиромаг има бездува“. И док је невјеста водила разговор са свекром, сиромаг студент, изокрљио очи, испрепадан, није умио да прогута залагај који је имао у устима, но се у страху чудио шта га снађе.

„Ајте ви, сад орите, ево је он прогунуо и неће ни абера“ рећи ће невјеста орачима. Кад они оду, а она ће студнету: „Јадове мој, видиш да је најтеже научити женски марифетлук. Е, да си га ти научио, ти би, поред ручка добио и још „нешто“, а овако, замало не би грдан до заврат, да ти буду мекша ребра од трбуха“.

НЕМА ВЈЕНЧАЊА БЕЗ КУРИЛАША

О жени се Аћага Вучићев из Папратина са Симоном Беровом из Ускока. И пошто је прошло подуже времена од када су се узели, морали су и да се вјенчају, јер је Симона већ била сандруга, па ако би се дијете родило прије вјенчања, морало би се писати као копиле - на мајчино презиме. Да не би дошло до тога, Аћага и Симона се договоре и спреме да се вјенчају. Али, то су морали обавити у Колашину, јер је само у Колашинској цркви радио поп. Поране ти они, пјешке, наравно и право у Колашин. Јави се код попа што су дошли и он им закаже вријеме у које да дођу са кумом да обаве тај чин. Но како је то био пазарни дан, требало је још понешто опослити у варош, па се растрчао свак на своју страну, за својим послом, па никако да се сретну у одређено вријеме да приђу у цркву ради вјенчања, но пукни они по граду да се окупе, али никако да се окупе, кад нађу попа, нема кума, кад нађи кума нема попа, кад сретни и попа и кума изгуби им се, у потражи за њима, младожења и тако до у саму ној трагај за по једним. На крају кад се окупи и заврши вјенчање крени кући и пристигни у дубоку ноћ, јер је ваљало препјешачити дебела три сата пута од Колашина до Штитарице. Кад дођи и кући, свекар и свекрва пукни на њих: „ђе су досле" што нијесу прије дошли но аветају по вароши, а кући их чека све ненамирено. Кад се свекар и свекрва добро изгалами на њих, Симона ће, да би доказала да она није крива, завикати: „Е, вала бабо, ево свећу ти испричати што смо зачамали. Кад смо се договорили да дођемо код попа, нађи попа, нема кума. Кад нађи кума нема попа, кад нађи и попа и кума а оно нема „курилаша (младожење). Док нађи и њега дан паса, а ми док се окупи одвалили смо месо од кости, и кад смо све завршили Сунце

је већ било заладило Бабљу греду. Све ти је било овако, па ме сад сасјеците. И курилаш је за све био крив" осуди га Симона.

Касније, па и дан-данас (послије више од сто година) у народу „лети" пошалица: „Ево попа, нема кума, ево кума, нема попа. Ево и кума и попа но нема курилаша".

НИЈЕ МУ БИЛО ЈАСНО

Негдје, одмах послвије Другог свјетског рата у Колашину примали извјесног Пера, првоборца у Партију и на састанку му саопштили одлуку партијске ћелије о његовом пријему. По саопштавању одлуке, уз честитке о пријему у КПЈ, кажу му још какав треба да буде, како да се понаша, да буде дисциплинован и ревносан при извршавању задатака које му Партија поставља. А он ће, зачуђено питати: „Па, зар ја, до сада нијесам био члан партије“? „Не богами, Пери, јер треба доста зноја пролити да се заслужи пријем у Комунистичку партију“ одговоре му одговорни. „Како то, мајку му, кад сам ја, још прије рата пјевао: о Русијо мајко мила. Мора да је то нека грешка“ поново ће Пери. „А нијесам знао ни то, да је скупљи зној од пролирене крви, е сам ја три пута рађаван у Босни“ закључи Пери и сједне, а да се и не захвали за пријем.

НИЈЕСАМ ЈА ТЕ СРЕЋЕ

У једном селу, причају да је то било неђе у Потарју, не знам с које стране воде, био лош дан, киша са грмљавином, а сна заграје на свекра, што је отопрачио око пријеклада, што не изиђе да мало одмијени ђецу-чобанчад, код стоке. Свекар, кад немадни куј, камо, узми неку тојагу, па полако, уз неки бријег, дође код мала, а ђеца оду кући. Но како је киша лила ко из „кабла“, ђед оде под једну букву да се мало склони од оних далги и прољева. Но и грмљавина је била велика, па свитне муња и погоди ону букву под којом се старац био склонио и убије га, што се каже, да грома није чуо. Кад навали дан, стока одјави кући, али без чобанина. Кад укућани намире мал, крену у потрагу за старцем и нађу га под буквом под којом је настрадао од грома. Зазову кући: „А, ево ђед мртав“. „А, шта му је било“ запита сна. „Ево га убио гром, одговоре ови што су га нашли“. „А, колико пута га је погодио“? „Па, једном“ одговоре они: „Е, виђите ви добро, је ли мртав, виђите, е које сам среће, ја не вјерујем да га је гром мого опрве убити, е знам добро, ономлани га ђевер Шуњо три пута удари ћускијом по глави, па му није мого ни наудити, колико да га је бува пецнула, а не гром од једном да га убије“.

ОПКЛАДА

Био у Потарју један добар косач, који је, за дан могао покосити више него друга двојица. Јагмили су се људи око њега, ко ће га прије „ухватити“ да му коси. Он није дневнички, но је косио ливаде ђутуре, па је за један дан зарађивао по двије, три дневнице.

У том селу живио и један добростојан Турчин и био велики мераклија да се у његовој ливади виде добри косачи. Овог чувеног косца хтио је некако да надмудри око цјене косачке наднице, и дође до тога, да се Турчин и овај косац опкладе око једне ливаде: за колико времена је овај косац може покосити. „Пане“ опклада, да, ако је за један дан покоси, да му Турчин дарује ливаду, а ако је не покоси, да му Турчин одсијече главу. Пруже један другоме руку, присутни „пресијечу“ опкладу и речено - учињено.

Порани косац, закоси се још за звијезда, навали и што може и што не може. Ем, треба спасити главу која је заложена у опкладу, ем, рад је зарадити ливаду. Кад је било неђе око подне, виђи Турчин да је ђаво однио шалу, да је косац „припријетио“ ливади, да ће је, за сунца скастри. Шта да ради - нађе се Турчин на муци. Пожали се мајци да оће да изгуби Луку на опкладу. Мајка му савјетује да одмах закољу једно дебело јаре, да га мало прокувају и да га принесу косачу за ручак, не би ли Влах од некуване јаретине добио пролив да не може даље косити. Богоми, тако и учине. Закољу јаре, прокувају га и принесу косачу. Кад се косац наједе јаретине, прогна га она некувана јаретина, да није мого ни пет минута издржати да не трчи порасе. Виђи косач да су га с ручком зезнули и да му пролив неће дати да прикоси ливаду. Шта да ради, оде и ливада и глава. Доцјети се и он како да избјегне стално трчање у шуму, па се скине го, до паса, и нужду је обављао стојећи и косећи, ли-

тајући се низ ноге. А, откос по откос, а закос по закос, све пролијевајући се низ ноге, богоми успиј и за дана покоси ливаду и Турчину однеси опкладу, за коју су говорили да је, ни најбољих пет косача, за један дан не би могли покосити.

Турчин, кад је видио да изгуби ливаду и опкладу, приђе косачу, честита му и замоли га да тражи колико год хоће дуката, само да му не узме, како је рекао „Бабову Луку“. Косац је, са поносом то одбио, ливаду је узео и данас је у посједу његових потомака и зове се Бегова Лука.

ОСВЕТИЛА ЧОЕКА

Оженио се неки ускочки војвода звани Илија, са његовом која је била родом из неког Кучког села, по причању, од братства Ивановића, која је била, кажу, љепша од бијеле виле, и на далеко чувена љепотица Мара. Чуло се то по читавој планини и чак до Пљеваља, какву је љепотицу војвода Илија оженио. Чује ти Пљеваљски паша, који је имао под својом влашћу читав пљеваљски дуњалук и читаву планину све до Дурмитора, и одмах сакупи војску да иде да Илију погуби и да му преузме жену. Стигне са војском на планину, неће код Његовуђе, ту ологори, и позове војводу Илију на договор, наводно око неуредног плаћања харача од стране планинштака. Кад дође Илија, паша га одмах погуби и главу му набије на колац који истакне крај логора, да би са њом застрашио остале планинштаке и упозорио на послушност, а сеизе оправи код Илијине куле да му доведу љепотицу - Мару. Кад је Мара виђела Турке е иду ка кули, схватила је, одмах о чему се ради и била сигурна да јој је Илија погубљен. Но, како је по природи била оштроумна, одмах оцијени да то сеизи иду да и њу одведу паши, па почне размишљати како да освети свога господара Илију и да не допадне у пашин харем. Кад су сеизи пришли близу куле, Мара заблагоша, сва „срећна и радосна" што ће постати пашиница. Спреми се и накинђури, стави на се сав накит који јој је био даривао Илија, а преко свега припаше и златни ћемер. Док се спремала, узме нож и сакрије га у њедра, испод ћемера, који је припасала да се паши боље „свиди".

Кад је сеизи доведу близу логора угледа је Илијин Алат и стане га вриска и рзање, да је она, једва издржала да не пане у несвијест од жалости. Кад чуне њихов долазак изшета и паша из свога шатора, да види ту чувени љепоти-

цу која ће, од ноћас бити у његовом арему и загрљају. Кад је види забезекне од њене љепоте и убеути да је једва изчекао да му уђе под шатор. Она, као што се већ спремила да освети свога Илију, да би одбацила сваку сумњу од себе о намјери, кад приђе паши, завиче: „Благош мене, ево моје среће” и баци се паши у наручје. Кад је требало ићи на починак и гаирет, она ће рећи паши: „Вала, мој, од данас па довијека честити господару, моја жеља би била, да овај наш благословени шатор буде мало даљи од осталих, да можемо, комотно да гаиретимо и уживамо ову нашу прву ноћ, да наш гаирет не чују остали у логору”. Паша, опијен њеном љепотом, нема то што јој не би учинио, без поговора, уважава и испуњава њену жељу. Поодмаку шатор мало подаље од логора и изнад осталих шатора. Кад је требало лећи, она ће: „Мој честити господару, вала, ја сам научила, да увијек предворим господара док се он распреди и легне, па тек тада ја дођем на своје мјесто”. И то паша усваја. Кад се паша опружио на диван, она ће му се пожалити како је много стидљива и да је срамота да се скине док се свитак не утули. И то паша одобрава. Кад она утули свитак, извади нож испод ћемера па пашу по врату. Осијече му главу и натакне је на онај исти колац на којој је била натачена глава њенога Илије. Узми Илијину главу, одвеже Алата, појаше га и побјегне ка Илијиној кули. Кад је дошла код куле, сретне је свекрва, којој она преда Илијину главу да је сахрани и каже јој да је она Илију осветила, узме сина који је био припршче, и побјегне у род да подиже сина - будућег ускочкога војводу.

„ПРОКЛЕО" ЈОЈ КУПУС

Посијао Шпиро Бекин расад купусни. Но када је расад пристасао за пресађивање, он примијети да му нешто „чили", да га је у расаднику свако јутро све мање. Но једна његова комшиница - Зака свако јутро, у неки тор, присађује руковет по руковет. „Откуд јој расад кад га није садила, а на пазар не иде" чудило се Шпиро. То му још више надај сумњу да то она краде његов расад. Те ти он код Заке, да је пита откуд јој расад. Кад дођи тамо, почни причу, а отуд, а одовуд, а јок, она прс у грло, неће да призна ни за живу главу. Но се богоми једном опопласти па почни и да пријети да ће јој главом платити, што оће образ да јој „узме". Шпиро немадни куј, камо, но подвиј шипке и натраг, а кад крени почни да је куне и реци: „Дабогда ти не пуцо из земље, но се осушио па од њега не виђела користи"! Гредом, почни да размишља: како да јој се освети и пани му наум како. Кад дођи кући, узми некакву ламу, напуни је водом и узаври, па кад се смркни и чељад полијегала, он са оном врелом водом те у Закин купушњак. Узми некакав ибрик, па са оном врелом водом полиј сваки струк купуса и опари га. Кад опосли, нокат у ледину, бјеж' натраг, да га ко не види. Кад се свани, Зака устани, маг у купус кад има шта виђети - сваки струк купуса шљонуо и увео. Закукај она из свег гласа и завичи: „А, шта ми га учиње Шпиро Бекин, бог ти свети. А, богоми није он, но ја, небило му ја красти расад"! Па отоле право код Шпира и још с врата скини крпу с главе па Шпиру око ногу и завичи: „Од моје ти куће Бог и свети Јован, опрости ми што сам ти крала расад, и кумим те богом, немој ми ћецу клети, е видим да се твоја свака услиши". Кад виђи Шпиро е му је успјела „клетва" коју је упутио „купусу", опрости јој гријех и поведи је у расадњак те јој ладни други расад да посади мјесто оног „уклетог". Зака је,

касније причала по селу да је Шпиро свемоћан и ко му се замјери, може да га прокуне ко свети Василије, слава му и милост, и да је њој, с једном изреченом клетвом осушио цио тор купуса, али никад није сазнала да јој га је Шпиро врелом водом осушио.

ПУСТИО БИХ ЈА ЊЕГА

Изађе један сељак из Потарја, послије вечере, да обиђе тор и да се гласне. У међувремену, један Турчин који је живио близу границе, дошао да опљачка стоку овог Потарца. Кад је сељак био близу тора, примијети Турчина како се гунгула иза једног жбуна, и загна се на њега, да га ухвати. Кад се ухвате у коштац, Турчин је био физички јачи и сељака обори. Но како ни један ни други нијесу имали ништа од оружја при руци, само су се онако давили и гушили. У таквом рвању овај сељак, видећи да ће га Турчин удавити, запознаје испод њега призивајући укућане у помоћ. Истрче укућани из куће и запитају га: „Шта је“, а он ће: „Брже овамо, уватио сам Турчина“. „Па, пусти га, нека га сотона носи“ одговориће укућани, јер им се није ишло у тмушу да се ватају са Турчином. „Ама брже овамо, запознаје сељак, пустио бих ја њега, но неће он мене“.

РАСКАЛАШНИ СИН

Имао један врло угледан грађанин из Мојковца, сина који је био велики нерадник и трошкација. Све што му је отац зарадио и дао сину је било мало да поткрпи дневне трошкове по кафанама и сл. Уз то, да не би оскуђевао са новцем, врло радо се задуживао код познаника свога оца, који су му, зазнавши чији је, давали позајмице по онолико колико би раскошни син тражио, а он би, свакоме обећао, да ће позајмицу вратити чим му „тата“ пошаље. Но, како од враћања није било ништа о реченом дану, оцу су почеле пристизати жалбе на сина; те позајмио оволико, те позајмио онолико, те неће да врати и тако редом. Сиромах отац, ради свога имена и ауторитета, трудио се да све дугове, које му је син направио, врати позајмиоцима, па и да се даваоцима захвали што су му позајмили новац сину и извине што дуг није на вријеме враћен. Но синови дугови су превршили сваку мјеру, да се уважени грађанин код пријатеља почео жалити на раскошног сина и прекомјерног трошкацију, истичући да није у могућности више да ствара новац за враћање дугова. У том разговору један од пријатеља уваженог грађанина, сажаљевајући га због невоље која га је задесила од сина, рећи: „Вала, ословљавајући га по имену, да је то мој син, ја бих се од њега одрекао преко новина и саопштио да више не признајем његове дугове“. А, овај родитељ ће: „Е, мој пријатељу. И ја бих се од њега одрекао да је то твој син, али не могу јер је мој“.

Овај одговор се и дан-данас препричава као поука о односу оца према сину, па и када је син неваљалац.

СУВА КЛЕТВА

Живјела једна самораница звана Мргуда, доста богато. Обрађивала је ливаде, њиву, имала башту. Уз то, држала је по буљук говеда, товила свиње и била прави домаћин. Но, имала је лоше комшије који су је стално подкрадали. Јадиковала је она, псовала их, клела, али све је било узалуд. Чим би јој испрежали очи нешто су јој морали украсти. Но, наиђе један од комшија у којег је она имала повјерење и она му се пожали шта је снашло и исприча му како их псује и куне, и запита га: оће ли се та њена клетва услишити лоповима. „А, богами, не вјерујем Мргуда. То је сува клетва. Но, ти, ако оћеш да их клетва „стигне“, изнеси пред кућу, тавулин и на њега постави једну пршуту, једну плетенку ракије, једну чабрицу скорупа и ако имаш нешто пара. Све то прекриј Ленцуном, а свевишњи ако ријеш да ти услиши клетву, доћи ће и то однијети, а ако не однесе, узалуд си клела. И још нешто: ако пас залаје, немој излазити - то је Он" посавјетује је комшија. Богоми, она сирота, послушај све како јој је комшија савјетовао. Кад је, ујутру устала, на тавулину није нашла ништа од остављенога, али се понадала да је лупежима доакала. Међутим крађе су се понављале, и она се, опет, овом, комшији пожали, а он ће: „Неможе, Мргуда, то тек тако да се услиши. Мораћеш опет поновити исто, да би се свевишњи смиловао да ти услиши клетву" одговори јој комшија. „Шта, зар опет да понављам све оно? Е, нећу вала, па неznam шта кад би било. Е, ако је и свевишњи, слава му и милост, скуп је" одговори Мргуда и залупи комшији врата, јер је посумњала да је он један од тих који је краде.

СРЦОЊА

О жени се био један јадо, причаху да је био неђе озгор од планине, и узео неку биринцик-жену, која, од првога дана, није за њега зарезивала колико гаће да не носи. Била му је, причали су, забила шпирку у најдоњу рупу од тељига. Све је било како је она шћела. И не само што је, јадов морао слушати оно што му она каже и нареди, но је доста често јео и дебеле батине, ако није све урадио по њеном табијату. Једном приликом му она нареди да нешто оповиди, а он, јадник заборави. Кад је она виђеела да је није послушао, она се поврати пред кућу, па узме један пријеplet, па по њему, офук, офук. Он, сиромах, након неколико добијених ћутека побјегни у кућу, она за њим и ће га пристигни, по њему. Кад га је угнала у собу, он немадни куј, камо но побјегни под кревет. Она опет по њему, А, пошто јој није било погодно да га млати испод кревета, није јој било на руку, она надај вику на њега: „Иzлази испод кревета, пасји сине"! А тако једном, а други пут, трећи, али он никако да се помоли. Кад је она престала да га млати, он једном смогни снаге, па викни: „Е, не излазим жив испод кревета, жено, док ми јуначко срце бије у грудима, не"! Куражно, зар не?

ТЕСТИРАО СЕ

У једном Потарском селу живио је један врло угледан племеник, домаћин и старјешина куће, гдје му се ријеч уважавала и поштовала од свих чланова породице: синова, шћери, снаха и унука. Његова је свака изговорена ријеч била неприкосновена и „задња”. И, док је тако уважаван и у фамилији је ишло све како треба и напредак је био видан.

Но, како су дани одмицали, старјешина куће, почео је да стари, те и да „попушта” породичне „дизгине”. Бивао је све заборавнији, а то се, и те како, осјећало на однос млађих према њему. Бивао је све мање уважаван. Пречујала се његова ријеч и послушност му је одказивана.

Примијети он то, и није му било право да изгуби у породици челно мјесто и ауторитет који је посједовао, и да му се отказује послушност. „Што то може бити, питао се, те и забринуо”. Почне сам себе преиспитивати, гдје то, одприлике гријеши према фамилији, те га пречујају и полако бива запостављан. Питао се, размишљао. Све му је то тешко падало. Али...

Једном се досјети једног свог доброг пријатеља, врло паметног човјека, и ријеши да пође код њега, да поразговарају и да му изложи своје стање, да се пожали на однос породице према њему. Да тражи савјет.

Дође код пријатеља, посједи цио дан, преконачи, па посједи и добар дио другог дана. Разговарали су пријатељи о бог-зна чему све. Нити је он хтио пријатељу рећи и што је дошао, нити га је пријатељ питао. Таман посла, да пита пријатеља који му је дошао у госте, тако нешто.

Кад је други дан био на измаку, гост ће се обратити домаћину: „Вала, пријатељу, од јуче пресједесмо и бели се о свему испричасмо, и ти ме никако не пита што сам ја дошо, а ни ја ти не рекох”. „А, забога, пријатељу, како да те пи-

там. Куд би ми образ, тако нешто питати. Па, дошо си код пријатеља да се видимо, да поразговарамо, да посједимо, е одавно се нијесмо виђели и егленили, па мислим да си за то дошо, баш ми је мило и велика ти фала".

„Добро, добро, пријатељу. Све си ти у праву, но сад ћу те нешто припитнути, али, да ми, као пријатељ пријатељу, рекнеш што ћу те питати". „Оћу, пријатељу, овога ми", и ухвати се за брк - одговори му пријатељ.

„Ка причасмо, ево двије полуредице и скоро цијелу ноћ, примијетили ти, код мене, да ја, у тој причи ће погријеших, да ће не офујак с језиком"? „Не, образа ми, но си зборио ка најљепше о свему о чему смо бесједили, само си ми једну причу два пута понављао. Е, то ти је све што сам ја мого примијетити" одговори му пријатељ.

„А, ха! Значи, да сам ти једну причу два пута причо". „Јеси, вала, али то није никакав фелер. То се мени често дешава да једну исту ствар поновим и два пута поклепам". „Е, добро, добро. Сад виђу у ће сам. Но теби фала на стими и разговору, и довиђења".

Ту се они поздраве, домаћин га испрати. Он узјаше коња и отоле кући. Гредом је размишљао о свему и закључи да га, због заборава и понављања, фамилија више не уважава. Кад дође кући, окупи фамилију око себе, исприча им ће је био и што је ишао код пријатеља. Каже им, да је, након пријатељеве примједбе - да му је једну причу два пута понављао, да је увидио да га памћење издаје и да је одлучио да се фамилији више ни у што не мијеша, но нека раде „како их Бог учи", а он ће бити задовољан са оним што му они понуде, до задње уре.

Тако је и било.

ЧУЉАК

Кренуо један човјек у шуму да посијече једно дрво. Прије него је пошао, узме сјекиру, добро је наоштри и похвали се жени како јој је брид „извео“ да може бријати. Жена ће му пофермати то што је добро „набридио“ и рећи му: „Чујеш, прије но што почнеш да сијечеш дрво, прво, добро разатри брке, па тек почни сјећи“. Добро, добро, рече јој он и оде. Чим је ушао у шуму и нашао дрво које му је одговарало за потребу, прије него је почео сјећи, разатре добро бркове, па тек онда узме сјекиру и почне да сијече. Тек што је замахнуо сјекиром, запне му сјекира за грану, „смота“ је и он сам себе удари по уву. Осијече га. Кад га је облила крв, он уво у једну, а сјекиру у другу руку и натраг, кући. Кад га жена виђи и јадног и крвавога, закукај, притрчи, завиј му уво и завичи: „Шта учиње, несретњиче, рекох ли ти да прво „разатреш“ брке, па да сијечеш. За све ти је било тако зашто ме нијеси послушао“. „Ама, послушао сам те, јадна не била и разатро брке, но ми је сјекира запела за грану, истргла је и ево“. „Е, мој ћутуруме, нијесам ти ја рекла да разатиреш твоје бркове, но да раскрешеш гране око себе, да ти сјекира не запне, и да си ме послушао, сад би имо оба ува, а овако нека ти се народ смије и нек те зову чуљак. И није ми за тебе, кад не слушаш тако ти и треба, но ми је, што ће ми ћецу, по тебе, звати Чуљацима“. Чоеку је рана зарасла, али је остао чуљаст и изгледа да је жена погодила.

ШИЛО ЗА ОГЊИЛО

Био је обичај, истина нешто раније, да млада (невјеста) мора устати прије осталих укућана, да донесе воду, обрише кућу, подоји краве, успе псима и понамири остале послове по кући и око куће, прије него остали устану, те да их причека да им свима поспе да се умију. Ако није била тако „усталашна“ одмах је „био“ лош глас да је „неудрена“, по готову ако није свекру и свекрви у свему „угађала“.

И понашање неvjесте у кући, свако је посматрао и оцијењивао па и комшилук. Било је неизбјежно питање свекру и свекрви, од комшија и друге родбине, при сусрету: „Ква је млада. Је ли „удрена“ и усталашна“? И доста времена је морало проћи да се „млада доказује“ и испољава своје квалитете и послушност - да свакога мора послушати, предворети, посути му да се умије, донијети му обућу да се обује, последња прићи за оброк, прва устати, послужити водом ако ће неко да пије, и тако редом. За све је морала бити најмлађа, да свакога, за све предвори, па је, отуда и остала изрека: „Шта двориш, као млада неvjеста“. Но вријеме се мијењало, па су и ти обичаји блијеђели. Полако су се и неvjесте ослобађале те „гвоздене“ дисциплине и строгаће. Прилагођавале су се условима живота осталих укућана, прем да је та „демократија“ коју су неvjесте „усвајале“, нарочито старијим особама веома сметале, па су на свако комотније понашање снаха реаговали.

И, ожени један, прича се да је то био неки Малан Сићов, неће из преко Таре, сина и доведе му неку сикачу, која није била бог-зна ваљаста. Од свих послова најмилије јој је било спавање. Од првог јутра у домовини, није она много зарезивала ни за свекра, ни за свекрву, а за остале још мање: Нити је рано устајала, нити ранила на воду, нити је чељадима посипала да се умију. А ако би јој неко тражио во-

де да пије, она би му одговорила: „Богоми си ближи каблу но ја па се дигни и узми“. И тако слично. Но, свекар је све то, са пуно „жучи“ гледао и тињао. Трпио и ако му није било право, а ар му је било да се жали, да се из његове куће чује таква брука да му је сна „таква и таква“.

Но кад су га питали какава му је сна и је ли „удрена“, он је одговорио: „О, богоми јес бистра ко видра да је ни зашто не можеш преварити, а да ти то одма не врати. Тако, сваки дан по једном преварим ја њу, а по једном она мене“. Како то, питали су га? А он ће: „Ево вако. Ја њу свако јутро преварим и дигнем се прије ње, а она сваку ној превари мене и легне прије мене. И тако, све „шило за огњило“.

БУЛИН ГРОБ

Поред вјеровања да многе особе знају да којешта чварују, да некоме направе разне штете и незгоде, постоји и вјеровање да има и пчелара, који „умију“ да упуте своје пчеле на туђи уљаник, да га униште (покољу) и читав „фрут“ да покупе и донесу у своје кошнице. Други, опет, знали су да „заробе“ туђе (упућене) пчеле, које су им нападале уљаник. Постоји, и то не много стара прича, да је у једном прекобрдском селу био један добар пчелар, а да му је жена, која се звала Ћирка, пчелама знала да „заповједа“ као иксанима. Знајући за велики Ћиркин уљаник, неки пчелар из околине Колашина, по свој прилици био је Турчин, „упути“ своје пчеле да нападну и „похарају“ Ћиркине и да им покупе све из кошница. Примијети Ћирка да су у њеном уљанику дошле „туђице“, и са својим чваровањем, она „заплијени“ туђи рој и он остане да ради за њен уљаник. Након неколико од упућивања, изађе Турчин да обиђе уљаник, кад има шта виђети: уљаник празан, без и једне муве. Одмах се сјети да су му пчеле „заробљене“, а знао је да Ћирка из Улице зна да чварује. Није било друге, но се спреми са женом, да иде у Прекобрђе, да моли Ћирку и Баја, чоека јој, да му „пусте“ пчеле. Понесу и дарове. Дођу код Баја и Ћирке и измоле ослобађање својега роја. Кад је Турчин, са женом кренуо натраг, Ћирка им рече: „Ајте, али немојте се никуј окретати док дођете кући“. Оду они и кад су били неђе на по пута, стигне их њихов рој пчела, да се од велике хуке роја, који им се обрео око главе, була уплаши и окрене и ако јој је речено да се „не смије“ окретати. У том моменту завиче Турчину: „Не дај ме, нападе ме велики народ да ме удави“! Њој се то причињело. То није био народ но њихове пчеле које су је толико изуједале да је она, кажу, на мјесту остала мртва, па се то мјесто и данас зове Булин

гроб. Кад је Турчин дошо кућ и све су пчеле биле у уљанику и радиле нормално, а жена је остала тамо где је и страдала.

О таквим пчеларским чваровањима и данас се прича да се догађају и народ у њих вјерује, позивајући се и на скорашње случајеве. Кажу, да „угрожени“ лако препознају „агресивне“ ројеве и из чијега су уљаника, на тај начин, што чим примијете да им је уљаник нападнут, узму пепео или брашно и са њим поспу све пчеле, затим иду од уљаника до уљаника и тако нађу „обиљежене“ пчеле и њиховог власника.

Такви случајеви се, између пчелара завршавају с љутњом, а врло често и кавгом.

НЕКА СЕ ЗНА КО ЈЕ ВЛАСТ

У једном потарском селу изаберу сељаци једнога по имену Пушеља, неznam му презиме, за кмета. Како, многи су се питали одкуд избор паде на Пушељу кад, нити је био богзна уман човјек нити су му друге особине биле на завидном нивоу, те није био ни чазбен, ни учињен чоек. Али неки инат против некога Пушељу је закметио, што ни он није очекивао.

Одмах након избора почне се Пушеља кочоперити по селу и пријетити да ће непослушне угнати у кођи рог. И да би доказао своју строгост ухвати мачку и понесе је на сред села и објеси на једну крушку под којом су се сељани окупљали ради неког договора. Закаже скуп грађана и када су се људи почели окупљати имају шта да виде - виси мачка на крушку. Одмах су питали Пушељу: шта је то учинио, шта му је мачка скривила да је објеси. Он им одговори: „Нека се зна ко је власт“. Кад сељани чују Пушељин одговор виде да он није за кмета, мачку скину са крушке, а Пушељу раскмете.

Из ове приче може се извући поука коме треба указивати повјерење у органима власти.

ОПАНЦИ

Док се Црногорска војска налазила на Дрини у очи Првог свјетског рата, опанке је правила од коже коју је добијала од закланих говеда војсци за храну. Међу војницима је био и неки Ајдар, који је увијек добијао најгоре опанке и увијек се бунио и протествовао. Да би га умирели и удовољили му, сви у јединици, којој је он припадао, сложили су се да следећу расподјелу опанака врши Ајдар. Кад је следећа расподјела приспјела, све опанке су ставили на јенду гомилу, прекрили их ћебетом, да би старјешина чете, вадио опанке по опанке и питао Ајдара коме да их дадне, а Ајдар би одређивао: ове „Јанку“, ове „Марку“, и тако редом. Кад је старјешина питао: „А коме ћемо ове“? Ајдар је узвикнуо: „Е, те дај мени командире“. Кад их је командир извукао испод ћебета, имало се шта виђети, опанци су били најгори у тој расподјели. Били су од ножњи и још исјечени. Кад их је командир дао Ајдару, он их је узео, завирио и кад је видио да је и сада добио најгоре опанке, викнуо је: „Е, бем те Боже, шта сам ти скривио да увијек морам добити најгоре опанке“. Наљутио се, бацио опанке и отишао, није их више дијелио, а није се ни бунио.

БИЉЕШКА О АУТОРУ

Раде Вујисић, рођен је марта 1929. године у селу Штитарици тада општина Пољска, срез колашински.

Поред дугогодишњег бављења новинарством - преко тридесет година, гдје је био дописник и сарадник бројних листова и часописа, и то: „Побједе“, „Просвјетног рада“, „Комуниста“, „Сусрета“, „Гласника“, „Удруженог рада“, „Ослобођења“, „Задругара“, „Омладинског покрета“. Затим, илустрованих листова: „Наде“, „Дом и породица“, „Наша жена“ и других. Дуго година био је дописник листа „Зорка“ - Шабац, као и главни и одговорни уредник листа „Подбишће“ - Мојковац, као и дописник Радио Црне Горе. Сарађивао је и са часописима: „Пољопривредни календар“ и „Одзивима“.

Као новинар, врло активно бавио се и сакупљањем народног стваралаштва: прича, легенди, анегдота, пословица, лирских народних пјесама, од којих је импозантан број објавио у разним зборницима и часописима, а посебно у „Побједи“, „Одзивима“ и др.

До сада је објавио књигу лирских народних пјесама „Невен вене крај воде студене“. Написао је и објавио хронику Штитарице „Штитарица на раскришћу вјекова“, као и књигу прича и приповиједака „Извор који збори“, а има још двије збирке из области народног стваралаштва. Написао је и књигу „Братство Вујисића“.

За свој дугогодишњи рад добитник је бројних признања, похвала и награда.

Члан је Удружења новинара Југославије и члан Удружења књижевника Црне Горе.

САДРЖАЈ

Предговор.....	7
Кад крв проври.....	9
Мањова коса.....	13
Знала за јадац.....	14
Брзине.....	16
Глогов колац.....	17
Бака вјештица.....	20
Виђели су га.....	21
Ђевојке - утваре.....	23
Вода донијела, вода однијела.....	25
Домишљан.....	26
Доакала му.....	27
Ишао је даље.....	28
Изгубио што му је било намилије.....	29
Васова пушка не пуца на свезаног човјека.....	31
Ипак га поздрави.....	32
Копривњача.....	33
Кођа Лазина.....	34
Љубав је фукара измислила.....	36
Жив је бог.....	37
Ђевер Милоња је на дио запао.....	40
Божић је јесењи светац.....	41
Исповијест.....	42
Кад је зима свуд је зима.....	44
Мичите ми земљу с имања.....	45
Нико цвијет из баљеге.....	46
Нањушио је.....	47
Неће на дрво.....	48
Не воли офуклизам.....	49
Надмудрио оца.....	50
Нека има свједока.....	51
Није за науку.....	52
Неће да је гаће дрпају.....	53
Ни свецу се не треба замјерити.....	55
Отац крио, син трошио.....	56
Оздољ згођена.....	57
Осветила му се.....	58
Птичала ми је Гроја.....	59
Поједе ми краву црногорско одијело.....	61
Седам пупољака.....	63
По директиви.....	65
Пас година.....	66

Радоњица	67
Ради севапа	68
Света тојага	69
Снашао се	70
Спасио се	71
Сам се отказао	72
Страшљиви херој	73
Слабо економисали	74
Слуто слутави	75
Старац и ђевојка	76
Сан јој се услишио	77
Алина вилорога	79
Тамо се мора ићи	81
Што се господин љути	82
Шило за огњило	83
Блажо и пандур	85
Добро вече вјечна кућо	86
Дао образ за гузицу	87
Даћете, даћете	89
Бедов осзетник	91
Зла жена је гора од Турчина	92
Жена - утвара	94
Завратник	95
Зле очи (учини)	96
Изјела га срамота	100
Јаре моје	101
Ко од стра мре	102
Какве снаје, такви синови	103
Медова елда	105
Миличкова трговина	107
Марифетлук	109
Нема вјенчања без куриласа	110
Није му било јасно	112
Нијесам ја те среће	113
Опклада	114
Осветила чојека	116
„Проклео“ јој купус	118
Пустио бих ја њега	120
Раскалашни син	121
Сува клетва	122
Срцоња	123
Тестирао се	124
Чуљак	126
Шило за огњило	127
Булин гроб	129
Нека се зна ко је власт	131
Опанци	132